

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Stranický systém Nizozemska a volby v roce 2010

Denisa Knoblochová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Stranický systém Nizozemska a volby v roce 2010

Denisa Knoblochová

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Mgr. Petru Jurkovi za trpělivost při vedení mé práce, za rady, které mi v průběhu psaní poskytl a za čas, který mi věnoval.

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Stranický systém a jeho typologie	10
2.1 Relevance politické strany	10
2.2 Definice stranického systému	11
2.2.1 Typologie stranického systému dle Maurice Duvergera.....	13
2.2.2 Jean Blondel a jeho typologie stranického systému.....	15
2.2.3 Klasifikace stranického systému podle Giovanniho Sartoriho	18
3 Politické strany.....	22
3.1 Listina Pima Fortuyna (LPF; <i>Lijst Pim Fortuyn</i>).....	22
3.2 Strana pro svobodu (PVV; <i>Partij Voor de Vrijheid</i>).....	24
3.3 Křesťanskodemokratická výzva (CDA; <i>Christen Democratisch Appel</i>).....	28
3.4 Lidová strana svobody a demokracie (VVD; <i>Volkspartij voor Vrijheid en Democratie</i>).....	29
3.5 Strana práce (PvdA; <i>Partij van de Arbeid</i>)	30
3.6 Socialistická strana (SP; <i>Socialistische Partij</i>)	35
3.7 Zelená levice (GL; <i>Groen Links</i>)	36
3.8 Demokraté 66 (D66; <i>Democraten 66</i>).....	37
3.9 Strana za práva zvířat (PvdD; <i>Partij voor de Dieren</i>)	38
3.10 Křesťanská Unie (CU; <i>Christelijk Unie</i>).....	39
3.11 Politická reformovaná strana (SGP; <i>Staatkundig Gereformeerde Partij</i>)	40
4 Klasifikace nizozemského stranického systému.....	40

5 Parlamentní volby v roce 2010	43
5.1 Příčiny pádu vlády.....	43
5.2 Volební kampaň	44
5.3 Výsledky voleb a volební průzkum.....	46
5.4 Situace po volbách	47
5.5 Přílohy	51
6 Závěr	53
Seznam použité literatury a pramenů.....	57
Literatura	57
Prameny.....	60
Resumé.....	64
Přílohy.....	65

1 Úvod

Téma bakalářské práce je současný stranický systém Nizozemska a volby v roce 2010. Jedná se o jednopřípadovou studii. V současnosti je v Nizozemsku menšinová vláda složená z liberálů (VVD) a křesťanských demokratů (CDA) podporovaná Stranou pro svobodu (PVV). Sartori řadí stranický systém Nizozemska k umírněnému pluralismu. Pokud bychom využili typologii podle Jeana Blondela, klasifikovalo by se Nizozemsko jako multipartismus bez dominující strany. I přes politické změny na přelomu 20. a 21. století se typologizace Nizozemska nezměnila. Na scéně figurují i další menší politické strany. Nizozemský stranický systém je vysoce fragmentovaný. Mnoho stran soutěží o přízeň voličů.

Hlavním cílem této práce je představení politických stran, které v současnosti působí v nizozemském parlamentu a zjistit, o jaký typ stranického systému se jedná, pokud použijeme typologii Maurice Duvergera, Jeana Blondela a Giovanniho Sartoriho. Posoudím také možnost, zda-li by se mohla změnit klasifikace stranického systému po posledních parlamentních volbách, kdy pravicový komponent zaznamenal úspěch.

První část práce představí definici relevantní strany dle G. Sartoriho, abych v empirické části mohla posoudit, které strany v nizozemském stranickém systému jsou relevantní a které nikoli. Jelikož stranický systém je těžištěm mé práce, bude v této kapitole zahrnuta také definice stranického systému. Zbytek kapitoly bude rozebírat typologie stranických systémů dle Maurice Duvergera, Jeana Blondela a v neposlední řadě Giovanniho Sartoriho. Maurice Duverger při své klasifikaci stranických systémů vycházel pouze z početního kritéria a rozlišil systémy na dvoustranické a vícestranické. Jean Blondel už se neopíral jen o početní kritérium, ale zohledňoval také jejich velikost (sílu). A jeho klasifikace byla následující – bipartismus, systém dvou a půl strany, multipartismus s dominující stranou a multipartismus bez dominující strany. Významný pokrok v klasifikaci stranických systémů udělal Giovanni Sartori, který kladl důraz na vztahy ve stranickém systému. Za významné se považuje také to, že odlišil relevantní strany od nerelevantních. Dle kritérií – počet stran, ideologická vzdálenost mezi nimi, koaliční a vyděračský

potenciál, to umožnilo Sartorimu rozlišit sedm skupin stranických systémů: systém jedné strany, hegemonní strany, dominantní strany, dvou stran, omezeného, extrémního a atomizovaného pluralismu.

Na začátku empirické části uvedu nejprve profily jednotlivých politických stran, které se vyskytují na nizozemské scéně. Pro pochopení stranického systému uvedu jejich historii a postihnu jejich nejdůležitější časové mezníky. Pozornost ale bude věnována spíše základním ideovým východiskům a programatice. Na konci kapitoly zařadím stranický systém Nizozemska podle typologií Jeana Blondela a Giovanniho Sartoriho a zařadím politické strany podle škály levice-pravice.

Pozornost bude věnována všem politickým stranám, které se v posledních parlamentních volbách v roce 2010 dostaly do parlamentu. Jsou jimi Strana pro svobodu (PVV), Křesťanskodemokratická výzva (CDA), Lidová strana svobody a demokracie (VVD), Strana Práce (PvdA), Zelená levice (GL), Demokraté 66 (D66), Socialistická strana (SP), Strana za práva zvířat (PvdD), Křesťanská Unie (CU) a Politická reformovaná strana (SGP). Kratší zmínka bude patřit menším subjektům, které vznikly v nedávné době jako je Strana za práva zvířat (PvdD) a Křesťanská Unie (CU). Strana za práva zvířat vznikla v roce 2002 a z názvu už je patrné, že její program je zaměřený na posílení právního postavení zvířat. Křesťanská Unie vznikla v roce 2000 spojením dvou menších parlamentních stran. Deklaruje se jako subjekt křesťansko-sociální. Strana pro svobodu (PVV), i když vznikla v roce 2004, je jí věnována větší pozornost, neboť v posledních parlamentních volbách zaznamenala úspěch. V této kapitole je i zmínka o seskupení Listina Pima Fortuyna (LPF), protože Strana pro svobodu je považována za její pokračovatelku. Obě zmíněné strany jsou známé především díky svým antiislámským postojům.

Poslední kapitola rozebírá předčasné parlamentní volby v roce 2010. Budou uvedeny důvody, které vedly k předčasným volbám. Zmíněna zde bude také volební kampaň, která předcházela samotným volbám, především postihnu témata, jež dominovala v kampaních jednotlivých politických stran. Bez odezvy nezůstanou

výsledky voleb. Reflektována bude také situace, která nastala bezprostředně po volbách.

Při zpracování teoretické části jsem vycházela především z primárních zdrojů jednotlivých myslitelů: od Maurice Duvergera – *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State* (Duverger, 1965), Giovanni Sartori - *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu* (Sartori, 2005). Pro typologii podle Jeana Blondela jsem používala knihu *The West European Party System*, jejímž editorem je Peter Mair, zde mi posloužila kapitola od Jeana Blondela *Types of party system*, kde rozebírá svoji typologii (Blondel, 1990). Pro doplnění mi posloužily sekundární zdroje, jež jsou zaměřeny na stranické systémy. Byly jimi například: *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia* od Miroslava Nováka (Novák, 1997), *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů* (Strmiska–Hloušek–Kopeček–Chytilík, 2005).

Pro druhou část, nebo-li empirickou část, mi byla nápomocná knížka *Governance and Politics of the Netherlands* (Andeweg–Irwin, 2002) a dvě publikace od Miroslava Kabely věnované Nizozemsku. Zároveň jsem pracovala s oficiálními stránkami politických stran. Rovněž jsem využívala internetové stránky zaměřené na výsledky voleb. Pro kapitolu parlamentní volby v roce 2010 jsem čerpala pouze z internetových stránek. Využívala jsem články z BBC, The Guardian, L'actualité internationale, Radio Netherlands Worldwide apod.

2 Stranický systém a jeho typologie

Na začátku kapitoly je dle G. Sartoriho popsáno, kdy je strana relevantní a deskripce koaličního a vyděračského potenciálu. Zařadila jsem to sem z důvodu, abych mohla určit, které strany v nizozemském stranickém systému jsou relevantní a které ne. Jelikož se tato práce věnuje především stranickému systému, následují definice stranického systému podle několika autorů. Zbytek kapitoly se věnuje typologiím stranických systémů dle M. Duvergera, J. Blondela a G. Sartoriho. M. Duverger při své klasifikaci vycházel pouze z počtu stran a rozdělil stranické systémy na systém jedné strany, systém dvou stran a systém více stran. Dále přichází typologie podle J. Blondela, který podle kritéria počtu a velikosti klasifikoval systémy na systém dvou stran, systém dvou a půl strany, multipartismus s dominující stranou a multipartismus bez dominující strany. V poslední části kapitoly je typologie dle G. Sartoriho ze 70. let. Jeho typologie se opírá o dvě kritéria – počet stran a ideologická vzdálenost, pomocí nichž rozdělil stranické systémy na systém jedné strany, hegemonní strany, predominantní strany, systém dvou stran, umírněný vícestranický systém, extrémní vícestranický systém a atomizovaný systém.

2.1 Relevance politické strany

Sartori stanovil dvě kritéria relevance. Buď má strana koaliční (vládní) potenciál (coalitional potential), nebo vyděračský potenciál (blackmail potential). Nemá-li ani jedno, je nevýznamná – irelevantní. Strana nemá koaliční potenciál, nebyla-li nikdy potřebná k vytvoření nějaké (vládní) koaliční většiny nebo při vytváření vládních koalic nebyla vůbec brána v úvahu jako možný partner. I velmi malá strana musí být považována za relevantní, pokud se někdy ocitá v situaci, kdy může být považována za potřebného partnera pro většinovou vládní koalici. Toto pravidlo se ale týká pouze stran, které jsou vládně orientované, případně ideologicky přijatelné ostatním koaličním partnerům. Toto kritérium ovšem nebere v potaz potenciál stran, které jsou permanentně v opozici a ostatní aktéři je trvale odmítají jako možného vládního partnera. Přehlížet je nemůžeme, protože i tak systém ovlivňují. Jejich roli v systému zachycuje Sartoriho vyděračský potenciál. Strana má vyděračský

potenciál, pokud její existence nebo vznik ovlivní taktiku soutěže mezi stranami, a zvláště jestliže změní směr soutěže (Sartori, 2001: 45; Wolinetz, 2006: 56–57).

Co se týče Sartoriho argumentací, tak do stranického systému lze započítávat jen ty strany, které mají koaliční nebo vyděračský potenciál. Za relevantní strany se považují jen ty, které ovlivňují proces formování vlády nebo vykonávají podstatný vliv na politiku v řadách parlamentní opozice. Nicméně se jedná o strany, které významným způsobem působí na dynamiku politických vztahů v zemi, ať již ve směru dostředivém či odstředivém. Z tohoto pravidla se vymykají antisystémové strany, které sice mohou mít relativně vysoký volební výsledek, ale nemají žádnou možnost zasahovat do vládní politiky, protože žádná jiná politická strana nechce s takovou stranou jednat. Pokud ovšem i přes svou antisystémovost je strana schopna ovlivnit díky své velikosti charakter politického soutěžení na vládu orientovaných stran, neztrácí svou relevantnost a mluvíme o straně s vyděračským potenciálem. Antisystémové strany odmítají akceptovat demokratický režim, žádají jeho změnu, zpochybňují jeho legitimitu. Jedná se tedy zejména o opoziční strany. Příkladem jsou komunistické nebo fašistické strany (Klíma, 1998: 167; Sartori, 2005: 127–128).¹

2.2 Definice stranického systému

V odborné literatuře se lze setkat s řadou přístupů nebo charakteristik systému politických stran. Jedna ze základních definic říká, že stranický systém je uspořádání relevantních stran v politickém systému dané země. Některé definice předpokládají, že stranický systém může existovat pouze v rámci státu. Např. Dieter Nohlen rozumí stranickým systémem „*strukturální složení souhrnu politických stran ve státě*“ (Nohlen cit. dle Fiala–Mareš–Sokol, 2007: 217). Další odborníci k tomu přidávají i podmínku, že strany v systému jsou účastny soutěže o exekutivní moc. Např. ve *Staats-Lexikonu* Gerhard Lehmbuch tvrdí: „*Pokud se politické strany, které soutěží o vládní moc a o vliv na rozhodovací proces, nacházejí v jednom politickém systému, potom se souhrn pravidelností v jejich vzájemných vztazích označuje jako systém politických stran*“

---

¹ Sartori v souvislosti s Nizozemskem zmiňuje, že nizozemská politická strana Demokraté 66 po svém prvním volebním úspěchu v roce 1967 byla považována za přijatelného koaličního partnera, ačkoliv ve vládě nebyla až do roku 1973 (Lijphart, 1999: 66).

(Lehmbruch cit. dle Fiala–Mareš–Sokol, 2007: 218). Christopher Wank a Alexander Zollondz v jejich *Grossses Wörterbuch der Politik* uvádějí: „*Stranickým systémem se rozumí souhrn všech politických stran v politickém systému, jakož i jejich vzájemné vztahy a jejich vzájemné soutěžení*“ (Wank–Zollondz cit. dle Fiala–Mareš–Sokol, 2007: 218). Musí se jednat o souhrn stran, které mezi sebou soutěží a mají určité relevantní vzájemné vazby, tzn., že by u nich mělo existovat vědomí vzájemné konkurence a ke vzájemné soutěži by měl existovat určitý vymezený prostor. Systém stran by se proto měl odlišovat od pouhé konstelace stran, které mezi sebou nemají vzájemné vztahy (Fiala–Mareš–Sokol, 2007: 218).

Maurice Duverger definuje stranický systém jako formu a způsob koexistence politických stran v daném státě (Duverger, 1965: 203). Dle Jeana Blondela je stranický systém určitou konfigurací, která vznikla v dané zemi jako výsledek právních podmínek, vzájemného oddělování a konkurence politických stran (Jarmara, 2010: 97). Giovanni Sartori uvádí, že stranický systém je systém interakcí vznikající z konkurence mezi stranami. Podle něj je stranický systém tvořen vzájemnou závislostí stran, a také tím, že každá strana je v matematickém smyslu funkcí jiných stran a reaguje na jiné strany konkurenčně, kooperací nebo jiným způsobem (Sartori, 1976: 39).

Problému intenzity a typu vzájemných vztahů stran v systému se věnuje Jean Blondel. Za stranický systém v pravém slova smyslu považuje systém, ve kterém jsou politické strany ve vzájemně konkurenčních podmínkách a soupeří víceméně o podobné sociální skupiny. Za specifický stranický systém pak označuje systém, ve kterém mezi stranami není vztah přímé konkurence, ale stav koexistence. Tato situace nastane tehdy, když politické strany reprezentují striktně oddělené sociální skupiny (například národnostní, etnické a rasové). Podoba a charakter stranického systému jsou obvykle velmi úzce svázány s konkrétním politickým systémem jednotlivých států, což ztěžuje možnost jejich vzájemné komparace nebo vytváření obecných charakteristik (Jarmara, 2010: 97).

2.2.1 Typologie stranického systému dle Maurice Duvergera

Francouzský politolog Maurice Duverger pro klasifikaci stranických systémů v 50. letech 20. století zavedl kritérium početní a vychází tedy ze zhodnocení počtu politických stran působících v politickém systému. Hovořil o systémech s jednou stranou (monopartijní), což je typické pro nedemokratické režimy, dále vydělil systémy se dvěma stranami (bipartijní), kde spolu soutěží dvě velké strany, které se v delším či kratším časovém intervalu střídají u vlády a nakonec systémy vícestranické (multipartijní) (Kopeček, 2005: 40). Dvoustranické a vícestranické systémy se řadí mezi otevřené, konkurenční systémy. Čím méně stran se podílí na moci a účastní na politické soutěži, tím je stranický systém jednodušší. A naopak čím více stran se zapojuje do volebního boje, parlamentní a vládní činnosti, tím složitější je celkový stranický i politický systém (Klíma, 1998: 147–148).

Můžeme si položit otázku, z čeho plynou stranické systémy. Stranické systémy jsou výsledkem četných a složitých faktorů. Z nichž některé jsou každé jednotlivé zemi vlastní, jiné jsou obecné. K těm prvním patří například historie, tradice, zvyky, náboženství atd. Obecné faktory společné všem zemím jsou podle Duvergera trojí – sociálně-ekonomické faktory, ideologické, kulturní a technické faktory. První, tj. sociálně-ekonomické faktory se týkají především vlivu struktury sociálních tříd na politické strany, dle Duvergera není pochyb o tom, že tento vliv je obrovský. Ideologický faktor odpovídá třídnímu postavení ve společnosti. Faktor ideologie nemá souvislost s prvním faktorem. Co se týče technického faktoru, zde má nejhlavnější vliv na stranický systém, systém volební (Duverger, 1965: 203–204; Novák, 1997: 47–48).

Maurice Duverger spolu s Jeanem Blondelem přiřazují k jednostranickým systémům fašistické a komunistické systémy. Jedná se o totalitní a autoritářské politické systémy s dominantní státostranou, ve kterých byly jiné strany zakázány. Případně vedle monopolní strany existují satelitní strany, které vytváří kvazi pluralitní stranický systém (Jarmara, 2010: 98).

Duverger zastává názor, že dvoustranický systém je kvalitativně nejdokonalejším mechanismem demokracie. Podle Duvergera se všechny politické alternativy vyznačují vnitřní dualitou. Z přirozenosti politické duality vyplývá i přirozenost duality stran. Dvě dominantní strany se střídají u moci, jedna formuje vládu, druhá dočasně přechází do opozice. Skutečný politický střed neexistuje. Mezi stranami je malá ideologická vzdálenost a existuje mezi nimi široký konsensus týkající se základních rysů politického režimu. Systém je tak vyvážen a může fungovat bez větších problémů (Duverger, 1990: 288–289; Novák, 1997: 89).

Poněkud jinak vypadá dynamika multipartijního systému, kde podle Duvergera nevedou dostředivé tendence k dostatečné alternaci. Dualismus se zde projevuje jednak mezi stranami (existence levicových a pravicových stran) a současně je přenesen i dovnitř stranických struktur (projevuje se jako boj mezi dvěma extrémami – křídly umírněných a radikálů). V systému tak je podle Duvergera výrazně oslaben centristický názor. Ten je fakticky tvořen pouze umírněnými křídly opozičních stranických uskupení. Dynamika stranického systému je tedy do značné míry výrazem vnitrostranické dynamiky. Takto pojímaný dualismus je však některými autory přijímán velmi negativně. Systémy, které mají více než čtyři strany, nazývá polystranickými a je toho názoru, že více než čtyři strany už vylučují další možnou klasifikaci (Říchová, 2002: 98–99).

Multipartismus je systém, v němž se nachází tři a více politických stran, nejčastěji ho můžeme nalézt ve střední Evropě. Systém více stran vzniká dvěma odlišnými způsoby. Za prvé může (ale nemusí) dojít k rozkolu uvnitř jedné strany a tím k vytvoření dvou stran. To se děje v situaci, kdy umírněné a extremistické síly, které běžně působí v každé straně, nejsou nadále ochotny působit v rámci jednoho politického subjektu.² Duverger tvrdí, že nešlo o konstituování středové strany, ale jenom o rozředění předcházející doktríny. Druhý způsob, jak může vzniknout vícestranický systém je podle Duvergera přítomnost několika vzájemně nezávislých názorových rozporů. Ve společnosti existuje dualita názorů na určitá témata a ta se

---

² Tímto způsobem se v některých zemích na přelomu 19. a 20. století odtrhli radikálové od liberálů, aby založili svou vlastní, více levicovou stranu. Např. v Nizozemsku, Dánsku a Francii (Klíma, 1998: 149).

odrážejí i v kombinování těchto dualistických názorů u jednotlivých stran. Jako příklad lze uvést Francii v období IV. republiky, kdy vedle sebe nezávisle působily tři linie konfliktů: klerikálové – antiklerikálové, západ – východ, svoboda – plánování. Ani jeden rozpor nepřevládal, což umožňovalo pluralitní podobu systému více stran (Duverger, 1990: 290–295; Klíma, 1998: 149–150).

Duverger připouští existenci vícestranického systému, ale pouze ve smyslu jakési výslednice působení nadřazenosti dualismů. Dvoustranický systém se transformuje v systém více stran jen prostřednictvím osamostatnění vnitřních dualismů v rámci jednotlivých stran nebo působením několika relativně nezávislých rozporů. V téhle situaci se ukazuje vícestranický systém jako nestabilní. Vytváří se umělý střed, který nepřirozeně seskupuje umírněné na levicí a pravici v zájmu nepřipuštění obou pólů extrémních sil k moci. V důsledku toho je střed politického spektra stále obsazen nepružnou koalici stran (Klíma, 1998: 151).

2.2.2 Jean Blondel a jeho typologie stranického systému

Jean Blondel byl další autor, který propracoval typologii stranických systémů, kromě počtu stran zohledňoval také jejich velikost (sílu) a jejich místo na ideologickém spektru. Tento francouzský politolog se ve své typologii stranických systémů pokusil přesněji určit, které strany jsou pro fungování stranického a politického uspořádání důležité. Na základě koncepce „*půlté strany*“ vydělil z dvoustranického systému druhou kategorii – systém „*dvouapůlté strany*“. Podobně zavedením pojmu „*dominantní strana*“ rozložil původně chápaný systém více stran též do dvou kategorií – *vícestranický systém „s“* nebo *„bez“ dominantní strany* (Klíma, 1998: 160–161). Blondel se primárně zaměřoval na soutěživé systémy, rozlišil bipartismus, systém dvou a půl strany, multipartismus s dominující stranou a multipartismus bez dominující strany. Prováděl průzkum stranických systémů 19 západních demokracií v letech 1945–1966. Opíral se o svá hlediska – síla, počet a ideologie (Blondel, 1990: 303).

Co se týče počtu stran, zde vytvořil čtyři skupiny, podle toho, kolik % hlasů získávají dvě nejhlavnější strany v systému. Do první skupiny se dle něj řadí Spojené státy americké, Nový Zéland, Rakousko, Velká Británie a Austrálie. V této kategorii dvě nejhlavnější politické strany získávají přes 90 % hlasů. Tuto skupinu můžeme označit jako bipartismy nebo-li dvoustranické systémy. Druhá skupina čítá také 5 zemí, patří sem – Západní Německo, Lucembursko, Kanada, Belgie a Irsko. Tady dvě hlavní politické strany obdrží kolem 75–80 % hlasů. Tato skupina zemí se pojmenovává jako systém tří stran. Do třetí skupiny zařadil Dánsko, Švédsko, Norsko, Itálii, Island a Holandsko. Dvě hlavní politické strany získávají dvě třetiny hlasů, v poslední skupině je Švýcarsko, Francie a Finsko a politické strany dosahují jen na polovinu hlasů, které byly odevzdány ve volbách. Poslední dvě skupiny dle Jeana Blondela můžeme označit jako multipartismy, kde 4, 5 nebo dokonce 6 politických stran hraje důležitou roli v politickém procesu (Blondel, 1990: 303).

Pokud jde o sílu stran, Blondel dospěl k několika závěrům. Pro země první skupiny je typické, že žádná z dvou nejsilnějších stran nemá víc než o 10 % hlasů víc než ta druhá. Tudíž strany mají mezi sebou malé rozdíly, pokud se jedná o jejich sílu. Z toho se dá vyzvořit, že bipartismus podporuje vyrovnávání mezi stranami. Země, kde funguje systém tří stran, má také několik charakteristik. Rozpětí mezi dvěma hlavními stranami je větší než v případě zemí první skupiny, zároveň rozdíl mezi jejich získanými hlasy může být větší než 10 %. Dále pak třetí strana je tam mnohem slabší než dvě první. Proto se užívá termínu „dvou a půl stran“. Čistý systém tří stran tedy neexistuje (Blondel, 1990: 303–305; Novák, 1997: 168). Tato třetí malá politická strana má výrazně větší význam, než by odpovídalo jejím volebním ziskům. Ani jedna ze dvou velkých stran totiž obvykle nedosahuje ve volbách takových výsledků, aby mohla sama sestavit vládu. Zdrojem síly této třetí pivotální strany je tedy její postavení ve středu stranického systému. To z ní dělá nezbytnou součást pro sestavení vlády s vítězem (Kopeček, 2005: 40–41).³

---

³ Blondel za typické příklady systému dvou a půl strany označoval Německo, Belgii nebo Lucembursko. Tam byli dvěma velkými stranami křesťanští demokraté a sociální demokraté a malou stranou liberálové, kteří se díky tomu ocitli v pozici v prakticky permanentní vládní strany (Kopeček, 2005: 41).

Třetí skupina zemí, která je charakteristická multipartismem, je typická existencí dominantní strany.⁴ Dominantní strana neleží ve středu, ale může se nacházet na obou stranách ideologického spektra. V systému je přítomno dalších tři až pět politických stran, které hrají také důležitou roli. Tento systém označujeme jako multipartismus s dominantní stranou. Výjimku v této skupině představuje Holandsko, kde se v systému nevyskytuje dominantní strana. V poslední skupině zemí nepůsobí dominantní strana. Jedná se o čistý multipartismus, neboť strany mají možnost vládnout prostřednictvím koalice, protože mají dobré postavení a je mezi nimi možná komunikace (Blondel, 1968: 186; Novák, 1997: 169).

Blondel zkoumal také stranické systémy na základě ideologického spektra a síly stran. Celkem rozlišuje šest ideologicko-strukturálních typů stranických systémů. V první skupině zemí můžeme najít silnou socialistickou stranu, dále silnou konzervativní stranu nebo křesťanskodemokratickou stranu a malou středovou stranu. Výjimku v tomto případě představují Spojené státy americké, kde není přítomna velmi malá středová strana. Ve druhé skupině zemí dominuje přítomnost silné levicové strany a křesťanskodemokratické strany a poměrně slabé středové strany. Tato situace platí pro Belgii, Německo a Lucembursko. Druhá várka zemí ve skupině je rozdílná. Kanada a Irsko jsou typické tím, že malá strana není ve středu, ale v levé části a dvě velké strany jsou konzervativní a nacházejí se ve středu. Tím pádem je tu přítomnost slabé levicové strany a naopak silné středové strany (Blondel, 1968: 188; Novák, 1997: 171–172).

Třetí skupinu zemí rozdělil na dva typy. Jedná se o multipartismy s dominantní stranou. Tři skandinávské země – Norsko, Dánsko, Švédsko mají dominantní socialistickou stranu a rozdělenou pravici s agrární stranou přispívající ke zvýšení počtu tendencí, v Itálii a na Islandu dominuje křesťanskodemokratická strana a konzervativní strana, levice je rozdělená s dost silnou komunistickou stranou a tedy poměrně slabou sociálnědemokratickou stranou. V poslední skupině zemí, multipartismu bez dominující strany, mají strany skoro stejnou sílu a jsou rovnoměrně rozprostřeny podél osy ideologického spektra (Blondel, 1990: 309; Novák, 1997: 172).

---

⁴ Za dominantní Blondel považuje takovou stranu, která dosáhne alespoň 40 % hlasů (Novák, 1997: 169).

Závěrem Blondel konstatuje, že těchto šest ideologicko-strukturních typů a mezi nimi čtyři strukturní skupiny tvoří rovnovážné stavy, ke kterým země směřují (Novák, 1997: 172).

2.2.3 Klasifikace stranického systému podle Giovanniho Sartoriho

Blondelova typologie založená primárně na počtu a velikosti stran jen velmi omezeně reflektovala jejich vztahy. Významný pokrok v tomhle udělal Giovanni Sartori. Sartori kladl důraz na vztahy ve stranickém systému. Sartori pracuje se dvěma kategoriemi. První je počet stran v daném systému určující formát systému. Formát systému je zajímavý jen tím, že ovlivňuje mechanismus – jak systém funguje. Zde je podstatné, že přitom odlišuje strany relevantní (významné) od nerelevantních. Díky počtu relevantních politických stran můžeme určit statickou podobu stranického systému. Především ale zohledňuje dynamickou složku – mechanismus systému. Mechanismus je systém vztahů mezi stranami. Právě toto kritérium určuje, jak systém reálně funguje a vymezuje tak typ systému. Mechanismus přitom závisí na stupni polarizace, tedy na ideologické vzdálenosti jednotlivých stran. Pojem ideologická vzdálenost vychází ze Sartoriho zjednodušujícího předpokladu, že všechny strany ve stranickém systému lze umístit na klasické socioekonomické pravolevé ose a tím zjistit ideologickou vzdálenost. Podle toho, jak je velká, je systém více, či méně polarizovaný. Velký pokrok tedy spočíval v tom, že odlišil formát systému daný počtem relevantních stran od typu systému, odvozeného od stupně ideologické polarizace (Kopeček, 2005: 42; Sartori, 2005: 133–134).

Rozlišení systémů na nesoutěživé a soutěživé a kombinace těchto dvou klasifikačních tříd s dalšími kritérii – počtem stran, ideologickou vzdáleností mezi nimi, koaličním a vyděračským potenciálem, Sartorimu umožnily definovat sedm základních typů stranických systémů. Jedná se o: systém jedné strany, hegemonní strany, predominantní strany, systém dvou stran, omezený pluralismus (umírněný multipartismus), polarizovaný pluralismus (extrémní multipartismus) a atomizovaný systém (Sartori, 2005: 130).

První dva typy patří k nesoutěživým systémům. Sartori tak rozdělil původně jednostranický systém do tří oddělených kategorií. Za systém jedné strany považuje takové politické uspořádání, kde dlouhodobě vládne jediná strana, aniž jsou povoleny svobodné volby a existence dalších stran (bývalé SSSR, Rumunsko). Podobně v systému hegemonní strany si jediná strana uzurpuje právo na moc bez možnosti pořádání svobodných voleb. Jsou tu však již přípustné jiné strany, které jsou ale v pozici satelitů (bývalé ČSSR, Polsko). Třetí skupina – systém predominantní strany – patří mezi otevřené konkurenční systémy. Na základě pravidelných voleb získává jedna strana dlouhodobě klíčové postavení. Jedná se o stranický pluralismus. Ostatní politické strany mohou existovat a jsou jak legální, tak legitimní. Je to systém více než jedné strany, ale nedochází zde k alternaci u moci mezi stranami (Klíma, 1998: 167–168; Sartori, 2005: 211).

Bipartismus v Sartoriho pojetí vychází z podobného numerického kritéria jako u Duvergera a Blondela, tj. jedná se o soutěž dvou relevantních stran. Nezáleží na tom, že v systému operují další strany, pro vládnutí jsou nepotřebné, a tedy nerelevantní. Jedna ze dvou relevantních stran je vždy schopna získat dostatečnou parlamentní většinu, může vládnout samostatně a vytvořit „jednobarevnou“ vládu. Můžeme očekávat, že časem zvítězí ve volbách druhá strana a dojde ke střídání u moci. Mechanismus soutěže je vládní alternace dvou velkých stran. Alternace znamená, že rozdíl mezi dvěma hlavními stranami je dost malý nebo, že strana, která je momentálně v opozici bude mít šanci vytlačit vládnoucí stranu. V bipartismu obvykle existuje jen malá ideologická vzdálenost mezi oběma stranami, tj. systém je pouze velmi slabě polarizovaný. Soutěž tedy funguje okolo dvou pólů (bipolární uspořádání). Neznamena to ale, že systém je polarizovaný. Spíše se projevuje tendence směřování ke středu a systém je díky tomu dostředivý (Kopeček, 2005: 44; Sartori, 2005: 200).

Umírněný pluralismus je ohraničen na jedné straně dvoustranickými systémy a na druhé extrémním a polarizovaným pluralismem. Ze západoevropských zemí sem řadí například Belgie, Irsko a Nizozemí. Ve vztahu k vlastnostem bipartismu je hlavním rozlišovacím znakem umírněného pluralismu koaliční vláda. Vyskytují se zde minimálně tři relevantní strany, z nichž žádná nedosahuje absolutní většiny. Právě

nižší počet relevantních stran je důležitým předpokladem fungování systému jako menšinového pluralismu. Výsledkem tedy musí být koaliční vláda, popřípadě menšinová vláda jedné strany. Menšinové vlády v kontextu omezeného pluralismu jsou vládami slabými, a to i tehdy, když nejsou krátkodobé. Současné mezi stranami je malá ideologická vzdálenost (Sartori, 2005: 185; 190).

Praxí umírněného pluralismu je alternativní koalice, zároveň struktura tohoto systému zůstává bipolární. Místo pouhých dvou stran zde nalzáme bipolární seskupení alternativních koalic. V porovnání s polarizovaným pluralismem zde chybí relevantní antisystémová strana a bilatelární opozice a stranická soutěž je dostředivá. Všechny strany v systému jsou orientovány na vládnutí, všechny tedy hrají roli potencionálních členů kabinetních koalic, všechny nevládnoucí strany se mohou sjednotit a vytvořit unilaterální opozici. Mechanismus umírněného pluralismu vede k umírněné politice (Sartori, 2005: 191). Závěrem kapitoly G. Sartori zmiňuje, že jeho klasifikace stranických systému vycházela z počtu relevantních politických stran, které se v systému nachází a právě počet stran představoval pomyslnou hranici k přechodu do systému extrémního pluralismu. Postřehl, že v některých zemích (Belgie, Nizozemí) se zvyšujícím se počtem stran nedochází k narůstání ideologické polarizace stranického systému. Tím pádem země si udržují nadále umírněný multipartismus, odůvodňuje to segmentovaným charakterem v těchto zemích (Sartori, 2005: 192–193).

V polarizovaném pluralismu se nachází kolem pěti a šesti relevantních stran. Druhým charakteristickým znakem je přítomnost relevantních antisystémových stran (Sartori, 2005: 135–136). Třetí znak spočívá v existenci dvoustranných opozic, které se navzájem vylučují. Ve skutečnosti jsou tyto dvě skupiny blíže k vládnoucím stranám než k sobě navzájem (Sartori, 2005: 138). Dalším charakteristickým znakem je středové umístění jedné strany nebo skupiny stran, v důsledku toho je systém multipolární. Mezi stranami panuje velká ideologická vzdálenost. Systém je odstředivý, a tudíž napomáhá extremistické politice (Sartori, 2005: 139). Šestý znak je odklon od pragmatismu. Další vlastností je přítomnost nezodpovědných opozic. Středová strana není vystavena alternaci a dochází k okrajovým obměnám vlády (Sartori, 2005: 142; 144). Poslední vlastností je tzv. „politika trumfování“, nebo

přílišné slibování, bez ohledu na kapacitu zdrojů a celkovou možnost jejich naplnění, což se velmi liší od toho, co se nazývá soutěživá politika (Sartori, 2005: 145).

V atomizovaném systému už ani tak nezáleží na počtu stran, neboť jich je tolik, že ani jedna z nich nepůsobí o nic více než ty ostatní. Sartori přirovnává atomizovaný stranický systém k atomizované konkurenci v ekonomii, v níž žádná firma nemá vliv na žádnou jinou firmu (Sartori, 2005: 131). Atomizované stranické uspořádání se prosazuje v zemích, které ještě nemají dostatečně strukturovanou politickou scénu (Polsko 1991–93). Nejčastějším východiskem z tohoto stavu bývají nejrůznější protichaosní antidemokratické systémy, s legitimační doktrínou obnovení pořádku (Kunc, 2002: 27–28).

Schéma stranických systémů dle G. Sartoriho

Ukazatelé	Proměnné	Klasifikace	Typologie	Hlavní vlastnosti	Možné alternativy
Počet stran	1. segmentace 2. ideologie				
3–5	Ideologická vzdálenost nebo segmentace	Omezený pluralismus	Umírněný pluralismus	Umírněná politika dvoupólová struktura	Omezený avšak polarizovaný pluralismus
				Dostředivé soutěžení	
Více než 5		Krajní pluralismus	Polarizovaný pluralismus	Multipolarismus a odstředivé soutěžení	Krajní avšak umírněný pluralismus

(Kunc, 2002: 24).

3 Politické strany

Třetí kapitola bakalářské práce se věnuje nizozemským politickým stranám, které se dostaly do parlamentu v parlamentních volbách v roce 2010. V současnosti je v Nizozemsku menšinová vláda složená z Křesťanskodemokratické výzvy (CDA), Lidové strany svobody a demokracie (VVD) podporovaná Stranou pro svobodu (PVV). Do parlamentu se dále dostaly Strana Práce (PvdA), Zelená levice (GL), Demokraté 66 (D66), Socialistická strana (SP), Strana za práva zvířat (PvdD), Křesťanská Unie (CU) a Politická reformovaná strana (SGP).

Nejprve bude představena Strana pro svobodu (PVV) a politické seskupení Listina Pima Fortuyna (LPF), neboť si jsou ideově blízké. Poté bude pozornost věnována politickým stranám, které jsou nyní zastoupeny ve vládě nebo dříve byly součástí vládních koalic. Na konci kapitoly bude dán prostor menším politickým stranám, které vznikly v nedávné době a do parlamentu se dostávají díky nízkému volebnímu prahu. V kapitole je zahrnuta také Politická reformovaná strana (SGP). Jedná se o ortodoxní protestantskou stranu a v souvislosti s její pozicí ji nemůžeme považovat za relevantní. Nikdy nezískala více jak 3 mandáty, ale v úvodu jsem uvedla, že představím všechny politické strany, které v současnosti působí v parlamentu.

Pozornost je věnována historii politických stran, důležitým mezníkům a programatické. Nizozemský stranický systém se často označuje jako vysoce fragmentovaný. Na scéně je mnoho politických stran, které se snaží dostat do parlamentu. To má za následek, že žádná ze stran ve volbách nezíská většinu a vznikají převážně koaliční vlády (Gallagher–Laver–Mair, 1992: 44). Na konci kapitoly je klasifikace stranického systému Nizozemska podle Jeana Blondela a Giovanniho Sartoriho a rozdělení stran na škále levice-pravice.

3.1 Listina Pima Fortuyna (LPF; *Lijst Pim Fortuyn*)

10. června 2001 byla založena nová celostátní politická strana Životaschopné Nizozemsko (LN; *Leefbaar Nederland*). Strana, která se nehlásila k žádné ideologii a která vycházela z přesvědčení, že občané umějí své problémy vyřešit sami, a proto si sami určí volební program. Jako první reagovala na voličskou poptávku po řešení

přistěhovaleckého problému. Kongres LN zvolil předsedou strany bývalého sociologa Pima Fortuyna, který měl velmi specifické názory a otevřeně přiznával, že je homosexuál. Svoji homosexualitu využíval proti islámu, neboť ten homosexualitu neuznává. V jednom rozhovoru řekl, že kdyby LN zvítězila, nedostane se do Nizozemí už ani jeden muslim. Podle něho je muslimská kultura zaostalá a je v přímém protikladu s evropskou kulturou (Kabela, 2002: 146).⁵

V únoru 2002 vedení LN odstranilo Fortuyna z pozice hlavního kandidáta pro příští volby. Pim Fortuyn se nedržel programu a svými výroky šokoval nizozemskou veřejnost, ale také stranu. Volal po zrušení prvního článku nizozemské ústavy, který se vyslovuje proti jakékoliv diskriminaci na základě pohlaví, náboženství atd. Fortuyn na to reagoval tím, že pro květnové volby do nizozemského parlamentu vytvořil seskupení s názvem Listina Pima Fortuyna (LPF; *Lijst Pim Fortuyn*), které bylo ze všeho nejvíc protestním hnutím spojeným především právě Fortuynovou osobou. Fortuyn chtěl výrazně snížit počet přistěhovalců a žadatelů o azyl. Některé jeho názory byly značně radikální, přesto Fortuyn nepatřil k přívržencům extrémní pravice, především díky jeho otevřené homosexualitě. Někteří autoři označovali stranu jako postmoderní (Kabela, 2002: 149). Zastával názor, že je potřeba na chvíli zastavit přistěhovalectví a tím pádem by se menšiny přizpůsobily nizozemskému způsobu života. Podle něj multikulturalismus způsobuje pouze sociální problémy. Chtěl zabránit tomu, aby se do Nizozemska dostávali imigranti a čerpali zde z ekonomických výhod země a požadoval zrušení Ženevské úmluvy o postavení uprchlíků (Liang-Schori, 2007: 21).

Byl výrazným lákadlem pro mladé voliče. Téměř polovina z dotázaných ve věku 18–30 let řekla, že bude v květnových volbách hlasovat pro Fortuyna, neboť si přejí nulovou muslimskou imigraci do Nizozemska. Analytici uváděli, že Pim Fortuyn našel podporu mezi voliči, kteří by tradičně volili krajní pravici, ale i mezi těmi, kteří se ztotožňovali se středo-levicovými stranami.⁶

---

⁵ BBC. *Obituary: Pim Fortuyn* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1971462.stm>, 3.4. 2012).

⁶ BBC. *Obituary: Pim Fortuyn* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1971462.stm>, 3.4. 2012).

Předpokládalo se, že nová strana Pima Fortuyna dosáhne ve všeobecných volbách v polovině května 2002 velkého úspěchu. Dne 6. května, pár dní před volbami byl Pim Fortuyn zavražděn ekologickým fanatikem. Vystupování Pima Fortuyna a jeho smrt voliče silně ovlivnily. Jeho strana získala 26 křesel, bylo to poprvé v dějinách Nizozemska, že nová strana hned v prvních volbách se stala druhou největší stranou. Všechny tři dosavadní vládní strany utrpěly oproti minulým volbám ztráty (Andeweg–Irwin, 2002: 99).

S ohledem na volební výsledek nešlo LPF ignorovat. CDA se před volbami nezapojila do útoků na Fortuyna, zůstala otevřená cesta k povolebnímu vyjednávání obou stran. V červenci 2002 vznikla společná vládní koalice, jejíž součástí byla i VVD. Premiérem se stal Balkenende. Prvními body vládního programu nové vlády bylo řešení přistěhovaleckého problému a boj proti kriminalitě. Tato koalice vydržela pouhé tři měsíce. Bez Fortuyna se strana začala rozpadat. Konflikty vedly ještě v létě 2002 k odchodu některých představitelů ze strany. Za této situace odmítly CDA a VVD v koalici pokračovat a premiér Balkenende podal demisi. V předčasných parlamentních volbách v lednu roku 2003 získala LPF už jen 5,7 % hlasů a z vlády zmizela. Výkyvy voličské podpory z roku 2002 se v roce 2003 vrátily do normálu (Kopeček, 2005: 156–158).

3.2 Strana pro svobodu (PVV; *Partij Voor de Vrijheid*)

Navázat na volební úspěch LPF se snaží Strana pro svobodu. Geert Wilders, hlavní postava PVV, začínal svou politickou kariéru u VVD. V době působení u VVD byl od roku 1998 poslancem druhé komory parlamentu za tuto stranu. Tu po 14 letech opustil a v roce 2004 založil PVV. V roce 1999 vyjádřil své obavy z přistěhovalců, především z Maroka. V té době to ale nebylo pro VVD klíčové téma. Postupně zostřoval své postoje a stal se známý jako odpůrce islámu a kritizoval vládu, že nedělá dost proti islámským radikálům. V roce 2004 publikoval článek, kde navrhoval vyhoštění radikálních muslimů, což rozpoutalo diskuzi uvnitř VVD a chtěl, aby se

VVD posunula více doprava. O něco později odmítl podpořit stanovisko VVD, že by Turecko mělo být přijato do EU. Nakonec tedy ze strany odstoupil.⁷

Ve stejném roce založení PVV, byl zavražděn muslimským fanatikem Theo van Gogh, známý režisér filmu *Submission*, jenž pojednával o postavení žen v islámu. Tahle událost oživila diskuzi o přistěhovalectví.⁸

V souvislosti s naladěním strany zmíním něco málo o přistěhovalectví v Nizozemsku a o postoji ostatních stran. Nizozemsko je proslulé svoji mírou tolerance. Nizozemskou politiku „přimhouřených očí“ je možno aplikovat u všech společenských jevů počínaje drogovou problematikou, postojem k eutanazii, přistěhovalcům apod. Asi 4 % obyvatel země tvoří imigranti ze třetího světa, kteří přišli do Nizozemska v posledních desetiletích. Jedná se především o lidi z Turecka a Maroka. Přistěhovalci se významně podílí na kriminalitě a tvoří i velkou část nezaměstnaných. Pouze část z nich se integrovala do společnosti (Andeweg–Irwin, 2002: 38).

I po útocích ze září 2001 zůstává imigrantská politika liberální oproti ostatním zemím. PvdA a D66 propagovaly multikulturní model nizozemské společnosti, VVD před volbami v roce 1998 zdůrazňovala potřebu tvrdšího přístupu vůči imigrantům, kteří zneužívali nizozemského zákonodárství. V rámci působení ve druhé Kokově vládě dosáhla jen omezených úspěchů (Kopeček, 2005: 156). Po volbách v roce 2003 názory na integraci obvykle neodpovídají pravo-levému dělení. Nejvyhraněnější pozice sice zaujímají pravicová VVD, která hlásá přísnou integrační politiku a levicová GL, která se nezřekla konceptu multikulturní společnosti. Nicméně rovněž levicová SP má v těchto otázkách blíže k VVD a CDA zase ke GL (Drulák, 2003: 28).

Ve volebním programu strana začínala s anti-islámským a anti-přistěhovačským postojem. Postupně se z ní stala strana protestu s podporou mezi

---

⁷ Quirksmode. *Party profile – PVV*

(http://www.quirksmode.org/politics/blog/archives/2010/03/party_profile_p_1.html#more, 3.4. 2012).

⁸ BBC. *Gunman kills Dutch film director* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3974179.stm>, 3.4. 2012).

různými vrstvami obyvatelstva.⁹ Stranu Wilders založil pro parlamentní volby v roce 2006 s heslem omezit přistěhovalce muslimů do Nizozemska. Islám je dle Wilderse totalitní politické náboženství. Tato populistická strana vsázela na obavy občanů s narůstajícího počtu přistěhovalců. Argumentoval tím, že islám je největší problém Nizozemska a vyzval parlament, aby zakázal Korán, který přirovnával k Mein Kampf.¹⁰ Díky své ostré, populistické rétorice a kritice islámu mu bylo několikrát z muslimských kruhů vyhrožováno smrtí. V roce 2005 mu byla přidělena ochrana. Pobouření v muslimském světě způsobilo představení jeho protiislámského filmu Fitna.¹¹

Ve volbách v roce 2006 strana získala 9 mandátů v následujících volbách v roce 2010 zaznamenala úspěch v podobě 24 mandátů. Svoji popularitu si Wilders vysvětluje tak, že jejich strana se nebojí mluvit o citlivých tématech jako je islamizace a používají jednoduchá hesla, která každý volič pochopí. Strana pro svobodu je nazývána stranou jednoho muže, v níž Wilders rozhoduje o všem. Jeho rétorika vedla ke sporu s kapitalisty, kteří se obávali narušení obchodu s Tureckem a jinými arabskými státy. Strana tvrdí, že zastupuje všechny holandský lid, ve skutečnosti je ale jeho program založen na volném trhu a je proti velkému vlivu Evropské unie. Cílem je získat podporu nejchudších vrstev obyvatelstva, proto obviňuje imigranty z problémů, které trápí nejchudší vrstvy obyvatelstva a jelikož stranický systém nenabízí žádnou alternativu k pravicovým stranám, voliči se proto přiklánějí k PVV. Ze stejného důvodu zaznamenal úspěch Pim Fortuyn ve volbách v roce 2002. Stranu ze začátku podporovala venkovská maloburžoazie, poté začala přicházet i podpora od chudších vrstev, které žily ve čtvrtích, kde bylo i mnoho imigrantů.^{12 13}

---

⁹ In defence of Marxism. *Dutch elections 2010: Success of the right highlights need for left to adopt a socialist programme* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010htm>, 3.4. 2012).

¹⁰ The Telegraph. *Dutch election: Geert Wilders profile* (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/7815769/Geert-Wilders-profile.html>, 3.4. 2012).

¹¹ BBC. *Dutch MP Geert Wilders' anti-Islam film sparks protests* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8551220.stm>, 5.4. 2012).

¹² In defence of Marxism. *Dutch elections 2010: Success of the right highlights need for left to adopt a socialist programme* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010htm>, 3.4. 2012).

¹³ The Telegraph. *Dutch election: Geert Wilders profile* (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/7815769/Geert-Wilders-profile.html>, 3.4. 2012).

Ve svém programu vytvořeném před volbami 2010 se vedle zmiňovanému přistěhovalcům věnuje také například kultura, vzdělávání, životnímu prostředí a navrhuje i změny ve vnitřní politice státu, požaduje zvýšení bezpečnosti či zkvalitnění života pro důchodce. V následujících odstavcích představím pár jejích vizí.

Vzdělání by mělo být přístupné pro všechny a ve školách by měli působit jen zkušení učitelé. V primárním vzdělávání jsou pro ně prioritní matematické a jazykové znalosti.¹⁴

V ekonomické oblasti požaduje snížení daní pro občany a podnikatele a státní regulace, navrhuje to vykompenzovat snížením počtu úředníků a vůbec celkovým zeštíhlením státní správy, snížit tok peněz do EU a omezit příspěvky na rozvojovou pomoc (ibidem).

Srovnává pobyt v pečovatelských domech a ve vězení. Dle nich by se měla péče o seniory zlepšit, neboť ji shledává horší než je tomu například ve vězení, kde vězni se mohou koukat na televizi, jít si zakouřit apod. Pokud jde o věk odchodu do důchodu, jsou pro zachování 65 let. Věnují se i lepším podmínkám zvířat, jsou pro vyšší tresty pro lidi, kteří svá zvířata týrají. Jako trest navrhují zákaz do konce života chovat nějaké zvíře (ibidem).

V otázce vnitřní bezpečnosti jsou pro zvýšení počtu policistů v ulicích a pro posílení jejich role a naopak omezit pravomoci soudců. Současné tresty jim přijdou nevyhovující a požadují jejich zpřísnění (ibidem).

Nejsou pro hlubší integraci Evropské unie, ale jen pro hospodářskou spolupráci zemí. Jako plus ve své zemi vidí referenda, kdy se sami občané můžou vyjádřit a ne jen politická elita (ibidem). Wilders byl hlavním odpůrcem Evropské ústavy, kterou k jeho radosti voliči v referendu roku 2005 odmítli. Panoval zde strach ze zasahování Bruselu do jejich liberální politiky vůči měkkým drogám a svatbám gayů.¹⁵

---

¹⁴ Partij Voor de Vrijheid. *PVV Presenteert Verkiezingsprogramma* (http://www.pvv.nl/images/stories/Webversie_VerkiezingsProgrammaPVV.pdf, 3.4. 2012).

¹⁵ BBC. *Dutch say „No“ to EU constitution* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/4601439.stm>, 3.4. 2012).

Nejvíce je program PVV samozřejmě zaměřen proti imigrantům. Islamizace nepředstavuje pro ně jen drobný problém, ale „politika otevřených hranic“ má dopad na celou společnost. Kvůli přistěhovalcům je v Nizozemsku vyšší kriminalita a peníze tím pádem musí stát investovat do věznic, na zvýšení počtu policistů, do vzdělávání a v neposlední řadě to představuje také obrovské náklady na sociální zabezpečení.¹⁶

Navrhují tresty za ženskou obřízku a nošení burek na veřejnosti. Cizinci, kteří nemají práci, by měli být vyhoštěni, trestat by se také měl ilegální pobyt v Nizozemsku. Jsou pro zavedení kvót pro žadatele o azyl. Holandské občanství se má udělovat za podmíněk, kdy žadatel umí dobře holandsky, žije v Nizozemsku přes 10 let a nespáchal žádnou trestní činnost (ibidem).

3.3 Křesťanskodemokratická výzva (CDA; *Christen Democratisch Appel*)

Dvě větší protestantské strany, Protirevoluční strana (ARP; *Antirevolutionaire Partij*) a Křesťanská historická unie (CHU; *Christen Historische Unie*) vytvořily roku 1976 spolu s Katolickou lidovou stranou (KVP; *Katholieke Volkspartij*) „federaci“ s názvem Křesťanskodemokratická výzva, na kterou v roce 1980 navázala jednotná křesťanskodemokratická strana téhož jména. Po svém oficiálním ustavení vystupuje CDA jako jednotná politická strana, avšak jistá forma vnitřního rozštěpení zůstala zachována, je to způsobeno historickými a ideovými odlišnostmi mezi jednotlivými zakládajícími celky. Od svého vzniku byla CDA hlavním aktérem všech nizozemských vládních koalic, a to až do vytvoření „purpurové koalice“¹⁷ roku 1994. V letech 1994–2002 působila v opozici. Po volbách v roce 2002 se opět stala klíčovou vládní stranou a do úřadu premiéra nastoupil tehdy její lídr Jan Peter Balkenende. V posledních volbách utrpěla porážku a získala pouhých 21 mandátů, ztratila 20 mandátů oproti volbám v roce 2006 (Kopeček, 2005: 158).

Od doby, kdy se neklade důraz na náboženské hodnoty, si strana udržela konzervativní postoj vůči sociální a ekonomické politice. Volební podporu získává

---

¹⁶ Partij Voor de Vrijheid. *PVV Presenteert Verkiezingsprogramma* (http://www.pvv.nl/images/stories/Webversie_VerkiezingsProgrammaPVV.pdf, 3.4. 2012).

¹⁷ Purpurové nebo také fialové koalice byly koalice složené z PvdA, D66 a VVD (Andeweg–Irwin, 2002: 110).

napříč všemi sociálními třídami. Můžeme ji považovat za konzervativní stranu ve stranickém systému Nizozemska. Její konzervativnost se projevuje především v morálně-etických tématech (Gallagher–Laver–Mair, 1992: 46). Své politické myšlení opírá o bibli, členové ale nemusí být zástupci církve. Dle ní by měl být chován respekt k menšinám, nestaví se ani proti vstupu Turecka do EU. U strany v minulosti dominovaly sociální akcenty nejenom ve společenské, ale i v ekonomické oblasti, promítalo se to i do její neochoty k redukci výdajů na sociální účely. V posledním desetiletí v programatice strany posílily některé liberální ekonomické prvky, například omezení státního zásahu do ekonomiky, snížení daní a reformu sociálního státu. Byla to reakce na krizi v 90. letech, kdy v podmínkách desegmentace strana ztrácela tradiční voliče (Kopeček, 2005: 158–159).

Je pro investování do inovací a znalostí a do vzdělání, neboť zajištění dobrého vzdělání umožňuje občanům žít důstojný život a rozvíjet svůj talent. Cenově dostupná péče by měla být pro všechny.¹⁸

3.4 Lidová strana svobody a demokracie (VVD; *Volkspartij voor Vrijheid en Democratie*)

Byla založena v lednu roku 1948 spojením několika menších liberálních stran, které působily na nizozemské politické scéně už před druhou světovou válkou. V 50. letech patřila VVD k malým stranám, příznivá pro ni nebyla ani 60. léta, ve kterých se odehrávaly různé demokratizační a progresivní společenské akce. Teprve na konci 70. let získala větší podporu voličů. V roce 1977 v koalici s křesťanskodemokratickou stranou poprvé převzala vládní odpovědnost. V roce 1982 zaznamenala úspěch ve volbách (získala 36 parlamentních křesel), ale pro vnitřní problémy a neshody s CDA se na vládě nepodílela. V roce 1998 se úspěch ve volbách opakoval (38 míst) a spolu se dvěma dalšími stranami se podílela na již druhé „fialové“ koaliční vládě. V posledních parlamentních volbách se stala vítězem se ziskem 31 mandátů a tvoří vládu společně s Křesťanskodemokratickou výzvou (Kabela, 2001: 9–10).

---

¹⁸ CDA. *Waar staan we voor* (<http://www.cda.nl/>, 3.4. 2012).

V ekonomické oblasti strana podporuje deregulaci trhu, minimalizaci státních zásahů a privatizaci. Tržní přístup prosazuje i ve sféře sociálního zabezpečení a ve zdravotnictví. Zasazuje se také o podporu exportu, investic a omezování státních výdajů (Kopeček, 2005: 160). Podporuje podnikatele a investice do nových nápadů a inovačních technologií.¹⁹

V politické oblasti klade důraz na svobodu člověka, na ochranu životního prostředí a rovnoprávnost mužů a žen. Je zastáncem eutanazie v případě, kdy člověk zažívá nesnesitelné utrpení a doporučí to i lékař. Pozornost by se měla věnovat násilí vůči homosexuálům (ibidem).

K problematice přistěhovalců má restriktivní postoj. Imigranti jsou dle ní akorát zátěží pro sociální systém a zvyšují trestnou činnost v Nizozemsku, zasazuje se o přísnější azylovou politiku. Je pro prohloubení evropské integrace. Evropskou spolupráci vidí jako účinný prostředek pro zvýšení prosperity a svobody. Měla by se zvýšit spolupráce mezi policií a státními zastupitelstvími, aby se lépe řešila kriminalita a došlo k jejímu snížení (ibidem).

Chce zlepšit vzdělávání na všech úrovních, každý by měl mít příležitosti k rozvíjení svého talentu. Zaměstnání není jen činnost jak si vydělat na živobytí, ale je to taky prevence před sociálním vyloučením. Nezaměstnaní žijí často v ústraní, tomu by se mělo zabránit (ibidem).

3.5 Strana práce (PvdA; *Partij van de Arbeid*)

Nizozemští stoupenci socialismu od počátku chtěli obhajovat hlavně zájmy dělnické třídy. Pracovní a životní podmínky dělníků byly od průmyslové revoluce velmi špatné a procento úmrtnosti vysoké. Tím pádem socialisté prosazovali zlepšení životních podmínek pro nižší třídu společnosti (lidé, co nevlastnili majetek a kteří byli jinými vykořisťováni). Strana práce byla založena v únoru 1946, když se předválečná Sociálně demokratická strana dělníků (SDAP) a jiné socialistické skupiny sloučily a vytvořily novou stranu (Kabela, 2001: 6).

---

¹⁹ VVD. *Standpunten overzicht* (<http://www.vvd.nl/standpunten/overzicht>, 5.4. 2012).

Mezi její cíle zpočátku patřil odklon od nábožensky orientované politiky, sjednocení lidu a vybudovat politický systém na politických východiscích. Kromě toho si také dala za cíl vytvořit „progresivní“ blok, který se postaví proti „konzervativnímu“ bloku (Kabela, 2001: 6). Přestože od svého vzniku byla druhou největší politickou stranou s menším odstupem za KVP, jako levostředová strana neměla výhodnou pozici v systému kvůli volebně úspěšnějších křesťanských stran ve středu a liberálů napravo. Díky tomu byl její koaliční potenciál menší než její volební výsledky. V letech 1965–66, 1973–77, 1981–82 byla PvdA zastoupena ve vládě. Nicméně napětí mezi PvdA a konfesními stranami často vedlo k předčasnému ukončení těchto koalic (Kopeček, 2005: 159).

V letech 1982–89 byla PvdA v opozici, odmítla vstoupit do koalice z důvodu rozdílnosti názorů jak zvládnout hospodářskou krizi. Od 90. let, když byl předsedou strany Wim Kok, se strana posouvala ke středu politického spektra (Andeweg–Irwin, 2002: 46). Díky tomuto posunu mohla působit v letech 1994–2002 v již zmíněné „purpurové koalici“ s VVD a D66. Ve volbách v roce 2002 přišla o část voličů kvůli nezájmu řešit imigrační problematiku, lidé přecházeli k antiimigrační Fortuynově straně. Ve volbách v roce 2003 zaznamenala úspěch v podobě 42 mandátů. Zasloužil se o to především leader Wouter Bos. Strana se distancovala od své „purpurové“ minulosti a nabídla nové tváře. V posledních parlamentních volbách získala 30 mandátů.²⁰

Během svého více jak šedesátiletého fungování strana prodělala ve své historii tři zásadní proměny. K první došlo v 50. letech 20. století, kdy strana revidovala svůj základní program, byly odebrány myšlenky o třídním boji, které program obsahoval do roku 1947. Důsledkem změn bylo posílení pozice vůdců stran a zakotvení ve stranickém systému (Wolinetz, 1994: 113–116). Původní převládající orientaci na dělnictvo nahradila PvdA apelem na nižší a střední vrstvy (Kopeček, 2005: 159).

---

²⁰ PvdA. *History of the PvdA* (<http://www.english.pvda.nl/general/Information+on+PvdA>, 3.4. 2012).

Druhé období změn nastalo na přelomu 60. a 70. let 20. století. V tomto období nastaly změny v celém stranickém systému Nizozemska. Docházelo k oslabení dosavadního konsociačního modelu, kdy PvdA těžila z oslabení základny náboženských subjektů (Kopeček, 2005: 145). V tomto období vznikla také tzv. Nová levice. Nová levice byla volně organizovaná skupina, jejíž ambice a námitky proti převládajícímu politickému stylu byly výraznější než její programové a ideologické cíle. Nová levice útočila na vedení PvdA, tvrdila, že strana ztrácí podporu, protože straničtí vůdcové byli ochotni často přistoupit na kompromisy a vstoupit do koalice s konfesními stranami. Požadovala, aby se kladl větší důraz na kulturní a sociální záležitosti a vyjadřoval se kritický postoj vůči NATO. Přítomnost ve stranické organizaci umožňovala Nové levici tlačit na změny ve straně. Změny se netýkaly ideologie, ale spíše volebních programů, které se staly mnohem podrobnější. Dále došlo k výměně vedení v předních pozicích, do popředí se dostali mladší profesionálové (Wolinetz, 1994: 116–119).

Poslední období změn proběhlo v letech 1986–1994. V tomto období se strana stala stranou catch-all snažící se zaujmout co nejširší masu lidí. Bývalý ministr školství Jose van Kemenade vydal zprávu, která způsobila organizační změny ve straně. Kritizoval také změny, ke kterým docházelo v 70. letech. Především propracované volební programy, které sloužily ke kontrole vůdců strany. Komunální a regionální struktury byly reorganizovány. Dále byla zrušena rada strany. Snížil se počet straníků a četnost zasedání. Členství ve straně se stalo více transparentní (Wolinetz, 1994: 121–123).

Současná Strana práce se profiluje jako sociálně demokratická, snažící se zaujmout především vizí státu blahobytu. Klade důraz na sociální stát a rovnoměrnou distribuci sociálních a ekonomických zdrojů. Svoboda, demokracie, spravedlnost, udržitelnost a solidarita jsou hlavní ideály sociální demokracie.²¹

---

²¹ PvdA. *Standpunten* (<http://nu.pvda.nl/>, 6.4. 2012).

Převládajícím tématem v programu je otázka zaměstnanosti. PvdA chce rozšířit pracovní možnosti, protože co nejširší zaměstnanost považuje za základ stabilního a spravedlivého sociálního řádu. Čím více lidí pracuje, tím více je peněz pro veřejné potřeby a zabezpečení starobních penzí. Zaměstnanost podporuje sociální stabilitu a soudržnost (Kabela, 2001: 7). Bojuje také proti nerovnému ohodnocení za stejnou práci. Zavazují se, že budou chránit zaměstnance proti nespravedlivému propouštění. Chce podporovat podnikatele a střední podniky, neboť v nich vidí zdroj ekonomického růstu a pracovních míst pro občany.²²

Je také důležité zmenšit nesoulad mezi ekonomikou a ekologií, mezi růstem životní úrovně a ochranou životního prostředí. Nizozemí si podle PvdA musí udržet pozici vysoce rozvinutého státu nejen po stránce hospodářské, ale i vzdělanostní. Rozšiřování odborných znalostí vyžaduje investice do školství (Kabela, 2001: 7).

Požaduje přísnější pravidla pro financování politických stran. Žádá nastavení limitů ve sponzorování politických stran od firem a ostatních institucí. Politické strany by měly přiznávat všechny sponzorské dary, které překročí částku 500 euro.²³

Podporuje prohloubení evropské integrace a je pro vstup Turecka do EU. V rámci Evropské unie prosazuje subsidiaritu, tedy aby problémy, především sociální, byly řešeny na co nejnižší úrovni. Strana se staví pozitivně vůči imigrantům. Všichni občané včetně přistěhovalců se mohou spolehnout na ochranu před diskriminací. Každý by měl mít úctu k tradicím, zvykům a náboženství druhých (ibidem).

Právo žen na potrat by mělo být respektováno. Pro pozdní potrat je Strana práce pouze za podmínek, že stav dítěte není kompatibilní se životem. Prosazuje zvyšování informovanosti o nechtěném těhotenství a lepší péči pro mladé matky během těhotenství (ibidem).

Strana není pro ani proti užívání měkkých drog. Lidé nad 18 let by měli mít možnost volby v tomto směru. Odpovědnost za použití si lidé nesou sami, ale vláda by

---

²² PvdA. *Standpunten* (<http://nu.pvda.nl/>, 6.4. 2012).

²³ PvdA. *Standpunten* (<http://nu.pvda.nl/>, 6.4. 2012).

se měla podílet na ochraně ohrožených lidí a poskytovat informace o škodlivých účincích měkkých drog. Co se týče eutanazie, tak stav pacienta by měl být vždy posouzen s lékařem. Podporuje sňatky párů stejného pohlaví. Chce zavést diskuzi o homosexualitě do náboženských kruhů. Jsou pro vyšší tresty za týraní zvířat. PvdA chce kromě pokuty a odnětí svobody také možnost zákazu chovu zvířat (ibidem).

Svobodu vnímá jako právo na možnosti a prostředky pro všechny bez rozdílu. Nicméně poskytování pouze rovných příležitostí je nedostačující. Je zastáncem přerozdělování zdrojů s cílem vytvořit pro každého důstojnější život (ibidem).

Strana přikládá velký význam ke školství, neboť je základem k udržení pozice Nizozemí jako vysoce rozvinutého státu. Podle PvdA je kvalitní školství podmínkou pro to, aby se všichni mohli stát nezávislými, společensky angažovanými, podnikavými občany, kteří jsou schopni využít všech možností, jež jim společnost nabízí (Kabela, 2001: 7). Vzdělání poskytuje nejen silnou ekonomiku, ale také rozvíjí osobnost. Vzdělání by mělo být přístupné pro všechny, včetně zdravotně postižených a matek s dětmi.²⁴

Podle sociologa Van Doorna byla politika a strategie PvdA vždy proměnlivá. Sociálně-demokratický předseda Den Uyl (1973–77) místo o dělnické třídě hovořil o „sociálně slabých lidech a občanech s omezenými možnostmi“ (Den Uyl cit. dle Kabela, 2001: 8), a sledoval politiku rovnoměrného rozdělení vědomostí, výdělků a moci. Sociální demokraté v té době vycházeli z přesvědčení, že ekonomický růst je nezastavitelný, avšak naftové krize (1973, 1979) tuto optimistickou vizi značně narušily. Státní dluh výrazně stoupl.²⁵ I poté však PvdA nadále trvala na obhajobě sociálních práv sociálně slabých občanů. Od počátku 90. let PvdA prodělala radikální změnu. Začala zastávat myšlenky, které dříve vyznávali jen kapitalisté a pravicové konzervativní strany – například privatizaci sociálního zabezpečení, přísnou kontrolu vyplácení sociálních podpor, zavedení osobních příspěvků za zdravotní ošetření apod. Fakt, že se PvdA dokázala přizpůsobit nové sociálně-ekonomické realitě ukazuje, že je

---

²⁴ PvdA. *Standpunten* (<http://nu.pvda.nl/>, 6.4. 2012).

²⁵ Ve válce Izraele s arabskými sousedy stálo na straně židovského státu. Za to jej (a také USA a další evropské země) Arabové potrestali bojkotem dodávek nafty (Sklenářová, 2006: 152).

to všelidová středová strana, která je schopna oslovit většinu občanů (Kabela, 2001: 8–9). Před volbami 2010 se strana opět posunula mírně vlevo a přiznala, že posun v 90. letech směrem k neoliberalismu byla chyba.²⁶

3.6 Socialistická strana (SP; *Socialistische Partij*)

SP je radikálně levicová politická strana, která vznikla kvůli rozporům uvnitř Komunistické strany. Skupina Maoistických disidentů se odtrhla a založila novou stranu v roce 1972. Na konci 90. let se distancovala od komunistické ideologie. V 80. letech získala určité zastoupení na lokální a regionální úrovni. Jako první nizozemská strana si před volbami v roce 1994 zaplatila reklamu v lokálních televizních stanicích, totéž udělala u celostátních stanic v roce 1998. Ze začátku se profilovala jako pragmatická, spíše až populistická. Odlišuje se v mnoha ohledech, zejména v organizaci od jiných nizozemských stran (Andeweg–Irwin, 2002: 47).

Strana poprvé vstoupila do parlamentu v roce 1994 jako krajní levice. V době, kdy nejsilnější opoziční strana CDA se zmítala ve vnitřních konfliktech a postrádala osobnosti, charismatický vůdce SP Jan Marijnissen, se stal hlavním kritikem purpurové koalice. V průběhu 90. let se přeměnila z krajně levicové strany na stranu levicově populistickou s cílem nahradit PvdA jako hlavní politickou sílu na levici. V mnohém ohledu nabízela útočiště pro voliče Pima Fortuyna, jako jediná levicová strana na něj neútočila. Nicméně ve volbách v roce 2003 nezaznamenala úspěch, převálcovala ji PvdA. Ve volbách v roce 2006 získala 26 mandátů, v roce 2010 už jen 15 (Drulák, 2003: 27).

V prosinci 1999 celostátní kongres SP přijal usnesení, podle kterého se strana rozloučila s marxistickou ideologií a přijal nový program Manifest 2000. Vymezuje se kriticky vůči celé nizozemské elitě a i vůči Zelené levici, která dle ní je nedostatečně levicová. SP odmítá sociální nerovnosti v nizozemské společnosti, klade důraz na solidaritu a snahu o demokratičtější společnost. Je proti soukromému zdravotnictví a

---

²⁶ In defence of Marxism. *The fall of the Dutch government and the crisis in Dutch politics* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010.htm>, 3.4. 2012).

pro posílení role státu v ekonomice. Je skeptická k prohlubování evropské integrace, protože se obává, že to povede k další expanzi neregulovaného kapitalismu (Kopeček, 2005: 161).

Chce zmenšit rozdíly v příjmech a majetku a to jak na národní tak nadnárodní úrovni. Garantuje zdravotní péči pro všechny. Péči o drogově závislé chce více zaměřit na prevenci a zotavení. Slibuje poskytnutí péče pro bezdomovce. Ve svém programu se také výrazně věnuje zdravotně postiženým a seniorům. Bydlení dle nich by mělo být dostupné všem, v důsledku toho prosazuje vyšší příspěvky na bydlení. Vzdělání se má chápat jako investice do budoucnosti a má být zaručen rovný přístup ke vzdělání pro všechny. Co se týče kulturního vzdělání, alespoň jednou týdně by měla mít muzea vstup zdarma. Více se má investovat do rozvojové pomoci.²⁷

3.7 Zelená levice (GL; *Groen Links*)

Tato strana byla založena v listopadu 1990 různými levicovými stranami (CPN; *Communistische Partij Nederland*, PPR; *Politieke Partij Radikalen*, PSP; *Pacifistisch Socialistische Partij*) a Stranou zelených (GPN; *Groen Partij Nederland*). Vznik této strany byl do jisté míry způsoben zmenšující se podporou zakládajících stran u voličů, ale také dobrými zkušenostmi se vzájemnou spoluprací v komunální a evropské politice. V roce 1989 tyto strany poprvé představily společný program a kandidátku do všeobecných voleb, získaly 6 míst, což bylo více, než kolik měly jednotlivě. V posledních parlamentních volbách v roce 2010 získala 10 mandátů, oproti předešlým volbám v roce 2006 si polepšila o 3 mandáty. V tématech sociální politiky má blízko k SP, ale je o něco umírněnější (Kabela, 2001: 17).

Cílem je demokratický stát, ve kterém je zaručena osobní svoboda a svoboda organizování se a všichni mají zaručená stejná politická práva. Zelená levice chce pokračovat v levicové tradici prosazování svobody. Kromě ekonomické a právní rovnosti občanů je třeba dosáhnout také rovnosti sociálně-kulturní. Dále prosazuje ochranu životního prostředí (ibidem).

---

²⁷ SP. *Goals* (<http://international.sp.nl/>, 3.4. 2012).

Usiluje o spravedlivé rozdělení moci, znalostí, vlastnictví, práce a příjmů, a to nejen v Nizozemí, ale i v celosvětovém měřítku. Hájí právo každého na slušnou životní úroveň, dobré bydlení a dostatečné veřejné služby (ibidem).

Zelená levice chce společnost, ve které je zaručena osobní nezávislost a různorodost životních stylů a kultur. Snaží se dosáhnout sociální rovnoměrnosti a sociální svobody. Stát musí zabezpečit základní politická práva, ale také základní práva sociální a ekonomický rozvoj (ibidem).

Nestaví se proti kapitalistickým principům volného trhu, nicméně prosazuje zavedení vyšší státní regulace ekonomiky v zájmu zajištění ochrany životního prostředí a vytvoření sociálně spravedlivější společnosti. Brojí proti pracovní diskriminaci mezi pohlavími (ibidem).

3.8 Demokraté 66 (D66; *Democraten 66*)

Strana D66 byla založena v roce 1966 z iniciativy několika intelektuálů, kteří nebyli spokojeni s demokratickým politickým systémem a chtěli jej modernizovat tak, aby občané měli na politické dění v Nizozemí větší přímý vliv. Postupem času se název zkrátil na D66 (Andeweg–Irwin, 2002: 48).

Strana se setkala s úspěchem. Již v prvních všeobecných volbách po svém vzniku strana získala v parlamentu 7 míst. Volili ji převážně mladí voliči s vyšším vzděláním. V průběhu své existence procházela výkyvy volební podpory. Zapříčinila to slabá institucionalizace strany, nikdy si nedokázala vytvořit stabilní voličské jádro. Nikdy také neměla propracovanou organizační strukturu. I když se jedná o malou politickou stranu, díky své výhodné centristické pozici se ocitla v řadě vládních koalic. Byla součástí obou tzv. fialových koalic (Kopeček, 2005: 160).

Co se týče sociálně-ekonomických záležitostí, v prvních letech D66 sledovala pragmatickou politiku, později se v těchto bodech přiblížila k sociálním demokratům. Podle D66 nemohou tradiční strany, které vycházejí z ideologií 19. století, úspěšně řešit moderní společenské problémy. Strana se zasazovala o to, aby byla přímá volba

starostů měst a obcí, zároveň prosazovala referenda, aby občané měli možnost se k důležitým otázkám vyjádřit přímo (Kabela, 2001: 12).

V posledních parlamentních volbách v roce 2010 získala 10 mandátů, polepšila si o 7 mandátů oproti minulým volbám. Hans van Mierlo, spoluzakladel strany, formuluje stranickou pozici jako syntézu liberalismu a socialismu, neboť oba přístupy tvoří inspiraci pro jejich stranu.²⁸

Člověk by měl mít právo na sebeurčení a na nakládání s vlastním tělem, to platí hlavně v případě eutanazie a potratů. Dále by všichni občané měli mít přístup ke zdravotnictví a školství na vysoké úrovni, to platí hlavně pro sociálně slabší skupiny populace (ibidem).

Hájí rovnoprávnost pohlaví, práva homosexuálů a lesbiček, prosazuje multikulturalismus a toleranci k imigrantům. V ekonomické oblasti je zastáncem tržní ekonomiky a omezení státních zásahů. Podporuje další prohlubování integračního procesu (Kopeček, 2005: 160).

3.9 Strana za práva zvířat (PvdD; *Partij voor de Dieren*)

Strana za práva zvířat vznikla v roce 2002. Ale už v roce 1992 Niko Koffeman, současný člen strany, přemýšlel o založení podobného typu strany. Sama sebe považuje za akceptovatelnou pro všechny strany na nizozemské scéně, neprofiluje se ani jako pravicová ani levicová. Zpočátku se strana setkávala s kontroverzními názory. Někteří ji kritizovali a druzí ji brali jako záblesk naděje na lidštější zacházení se zvířaty. Volby v roce 2006 představovaly pro stranu úspěch. I přes nedostatek finančních prostředků na kampaň strana získala 2 mandáty. V posledních parlamentních volbách v roce 2010 také získala 2 mandáty. V současné době je předsedkyní strany Marianne Thieme, která se ztotožňuje s myšlenkami Mahatma Gandhího.²⁹

---

²⁸ D66. *A brief sketch of the party history, identity and ideas of Democraten 66* (http://www.d66.nl/d66nl/item/a_brief_sketch_of_the_party, 3.4. 2012).

²⁹ Party for the animals. *History* (<http://www.partyfortheanimals.info/content/view/304>, 3.4. 2012).

Co se týče programatiky strany, jak už z názvu vyplývá, straně jde především o posílení právního postavení zvířat, je proti laboratorním pokusům na zvířatech. Zasazuje se také o to, aby vláda podporovala vzdělávání o chovu zvířat, především proto, že mnoho zvířat trpí z neznalostí majitelů o péči domácích zvířat. Jsou proti zabíjení zvířat kvůli výrobě luxusního zboží a jiným nepodstatným účelům, jako je například rekreační lov a rybaření a hlavně proti využívání divokých zvířat v cirkusech a jiných zábavných zařízeních.³⁰

Ve svém volebním programu se vyjadřuje také k přistěhovalectví. Imigranti by se měli naučit jazyk a snažit se o asimilaci do nizozemské společnosti. Nesouhlasí s participací Nizozemska ve vojenských misích (ibidem).

3.10 Křesťanská Unie (CU; *Christelijk Unie*)

Křesťanská Unie byla založena v roce 2000 spojením dvou menších parlamentních stran Reformovaného politického svazu (RPF, *Reformatorisch Politieke Federatie*) a Reformované protestantské ligy (GPV, *Gereformeerde Politiek Verbond*). Tato strana vychází z křesťanství a hlásá, že víru chce vyjadřovat prostřednictvím politiky. Vychází z učení M. Luthera a J. Kalvína. Chce zůstat v politickém středu a deklaruje se jako subjekt křesťansko-sociální. V posledních čtyřech volbách, kterých se zúčastnila, nezískala víc jak 6 mandátů. To se jí podařilo ve volbách v roce 2006, kdy se stala i součástí vládní koalice společně s CDA a PvdA. V posledních parlamentních volbách v roce 2010 získala 5 mandátů (Kabela, 2001: 15).

Co se týče tématu přistěhovalectví, tak CU zastává názor, že lidem, kteří mají odlišný původ, kulturu a náboženství by se měl dát prostor, aby mohli vyjadřovat své hodnoty. Každý by měl uznat, že všichni lidé jsou si rovni navzdory jejich rozdílům. A každý občan v Nizozemsku by měl mít svobodu náboženského vyznání a projevu. Podle CU svoboda volby je nejlepší způsob jak se vypořádat s rozdíly. Nesouhlasí se vstupem Turecka do EU kvůli jeho kulturním, geografickým a historickým rozdílům.³¹

---

³⁰ Party for the animals. *Electoral programme* (<http://www.partyfortheanimals.info/content/view/304>, 3.4. 2012).

³¹ ChristenUnie. *Election programme* (<http://www.christenunie.nl/en/page/27561>, 3.4. 2012).

Zasazuje se o zákaz konzumace a nošení drog u osob mladších 18 let, a aby měkké drogy byly postaveny na stejnou úroveň jako tvrdé drogy. Dále jsou pro úplný zákaz kouření marihuany a uzavření „coffeshops“, kde jsou k sehnání měkké drogy (ibidem).

Pokud jde o ekonomiku je pro zvyšování investic do znalostí, zvláště to platí pro odvětví jako jsou zemědělství, technologie stavba lodí apod. Nizozemsko se musí snažit, aby se stalo udržitelnou a inovativní ekonomikou v Evropě. V sociálních tématech podporuje mladé rodiny s dětmi, zdravotně postižené a například homosexuály (ibidem).

3.11 Politická reformovaná strana (SGP; *Staatkundig Gereformeerde Partij*)

Ortodoxní protestantská strana vycházející z učení Jana Kalvína. Strana byla založena v roce 1918. Jedná se od počátku o výrazně konzervativní stranu, která získávala podporu výlučně z řad členů reformované nizozemské církve. Od počátku 80. let nepřekročila voličská podpora hranici 2 %. Nejznámější je tím, že je proti politické aktivitě u žen (Andeweg–Irwin, 2002: 44).

Svůj program postavila na biblických hodnotách a jejich prosazování ve společnosti. Strana je velmi ultrakonzervativní v mnoha postojích, především pokud jde o morální a etická témata. Odmítá vizi sjednocené Evropy, státy by si měly udržet svou národní nezávislost.³²

4 Klasifikace nizozemského stranického systému

Jean Blondel postavil svoji typologii na síle, počtu a ideologii. Co se týče počtu stran, tak zařadil Nizozemsko do skupiny, kde dvě hlavní politické strany získávají pouze 2/3 hlasů. Pokud jde o sílu stran, řadí se Nizozemsko mezi multipartismy bez dominující strany. V systému se vyskytuje větší počet stran, z nichž žádná nemá dominantní postavení. Jedná se o čistý multipartismus, strany mají možnost vládnout prostřednictvím koalic. Pokud jde o ideologii, tak v multipartismu bez dominující

---

³² SGP. *The reformed political party* (<http://www.sgp.nl/Intranet/English>, 3.4. 2012).

strany mají strany skoro stejnou sílu a jsou rovnoměrně rozprostřeny podél osy ideologického spektra.

Když se podíváme na Sartoriho klasifikaci, tak Nizozemsko splňuje charakteristiky umírněného pluralismu. Jsou zde koaliční vlády, minimálně tři relevantní strany, z nichž žádná nedosahuje absolutní většiny. Mezi stranami je malá ideologická vzdálenost, což vede k umírněné politice. V porovnání s polarizovaným pluralismem zde chybí antisystémová strana. Dle Sartoriho antisystémová strana nemá žádnou možnost zasahovat do vládní politiky, protože žádná jiná politická strana nechce s takovou stranou jednat. Pokud ovšem i přes svou antisystémovost je strana schopna ovlivnit díky své velikosti charakter politického soutěžení na vládu orientovaných stran, neztrácí svou relevantnost, mluvíme o straně s vyděračským potenciálem. Za stranu s vyděračským potenciálem bych označila Stranu pro svobodu (PVV). Díky jejímu volebnímu výsledku byly strany nuceny s ní vyjednávat a současná vláda je složená z VVD a z CDA podporovaná právě PVV. Současně ale můžeme říci, že strana disponuje i s koaličním potenciálem, protože nepřímo působí ve vládě. S podobou této vlády zpočátku nesouhlasili někteří představitelé CDA především kvůli PVV.³³

PVV se ze začátku profilovala jako strana s anti-islámským a anti-přistěhovaleckým postojem. Postupně se z ní stala strana protestu s podporu mezi různými vrstvami obyvatelstva. Cílem strany je získat podporu nejchudších vrstev obyvatelstva, v důsledku toho obviňuje imigranty z problémů, které trápí chudé obyvatelstvo a používá k tomu populistickou rétoriku.

Menší vychýlení stranického systému nastalo ve volbách v roce 2002. Na přelomu století začaly nizozemskou politickou scénu stále výrazněji ovlivňovat nová témata, mezi nimiž sehrály zásadní roli imigrační politika a problematika občanských práv. To způsobilo nárůst popularity nového a velmi radikálního aktéra nizozemské politické scény, strany, kterou založil Pim Fortuyn (LPF). Mnoho voličů dávalo najevo, že nesouhlasí s postojem etablovaných stran k těmto tématům. Protestní

---

³³ Zařazení nizozemského systému dle teoretické části této bakalářské práce.

hlasování ve volbách roku 2002 postihlo především D66 a PvdA, přišly o polovinu voličů a VVD o jednu třetinu. Vítězem voleb se stala Listina Pima Fortuyna. Obavy analytiků z toho, že neobvyklý úspěch LPF je možné přičíst především charismatickému vůdci strany a jeho tragické smrti se vyplnily. Strana sama o sobě neměla příliš silné programové zázemí a sami představitelé se mezi sebou začali dohadovat. Důsledkem byl pád vlády. Nové volby vypsány na rok 2003 znamenaly v mnohém návrat k tradičnímu nizozemskému modelu a potvrdily postavení dlouhodobě etablovaných stran.

Co se týče koalic v letech 1994–2002, jednalo se o spojení liberálů a sociálních demokratů, tedy stran, které na pomyslné škále levice-pravice byly od sebe dosti vzdálené. Tento typ koalice dle některých autorů je běžnější v multipolárních systémech než v jiných typech stranických systémů (Říchová, 2006: 35).

Pokud jde o rozdělení nizozemských politických stran na pomyslné škále levice-pravice, tak na přímce úplně vlevo bychom mohli najít stranu Socialistickou stranu (SP) a hned za ní následuje Zelená levice (GL). Pozici levého středu okupuje Strana práce (PvdA). Roli středových stran hrají v systému Demokraté 66 (D66) a Křesťanskodemokratická výzva (CDA). V pravém středu je Lidová strana svobody a demokracie (VVD) obklopena menšími náboženskými stranami (SGP), které ale s VVD nesoutěží o stejné o voliče, jako je tomu v případě Socialistické strany a Zelené levice se Stranou práce. Na kraji pravicové škály je umístěna PVV.

Pozice stran se může trochu měnit v závislosti na různých tématech. Pokud vezmeme v potaz náboženské principy, tak křesťanští demokraté se budou pohybovat spíše napravo, ale z hlediska ekonomického postoje se posunou do středu. Co se týče posunu liberálů, tak jejich *laissez-faire* postoje, kdy oni odmítají vládní regulace a zásah státu do ekonomiky, jim zaručují místo napravo, ale v oblasti náboženské dimenze se jejich pozice přesune doleva. V tématech jako jsou potraty, homosexualita apod. se postoje stran také liší. D66 a GL jsou liberální, pokud jde o tyto témata a jsou umístěny vlevo. Strana práce okupuje pozici levého středu. Hned vedle ní je umístěna

VVD a SP. CDA je v pravém středu. A SGP, která je v tomto ohledu konzervativní, je napravo (Andeweg–Irwin, 2002: 64–67).

5 Parlamentní volby v roce 2010

Tato kapitola se věnuje parlamentním volbám v Nizozemsku v roce 2010. Uvádí příčiny pádu vlády, které vedly k předčasným červnovým volbám. Následně rozebírá volební kampaň, především čeho se týkala a jaká byla hlavní témata kampaně. Na konci kapitoly jsou uvedeny výsledky voleb a rozebrána je situace, která nastala po volbách.

5.1 Příčiny pádu vlády

Nizozemská královna Beatrix 23. února 2010 oznámila, že kvůli pádu vlády, ke kterému došlo 20. února, se budou v zemi konat předčasné parlamentní volby. Kromě toho také královna prohlásila, že do voleb by měla dosavadní koaliční vládu zastoupit menšinová vláda zbývajících dvou stran, tedy Křesťanskodemokratické výzvy (CDA) a Křesťanské unie (CU). Koaliční vláda Jana Petera Balkenendeho padla kvůli neshodám o žádosti NATO, aby Nizozemsko prodloužilo svou misi v afghánské provincii Uruzgán. Balkenende byl pro, aby část holandských sil tam zůstala, ale místopředseda vlády a šéf Strany práce (PvdA) Wouter Bos to odmítl a trval na tom, aby stáhnutí vojáků z Uruzgánu proběhlo do konce roku 2010. Nakonec Bos se svou stranou z koalice odstoupil. Vláda premiéra Balkenendeho byla ve funkci od roku 2007.^{34 35}

První trhliny se objevily v koalici poměrně brzy po zahájení spolupráce před třemi lety. Tehdy se strany dohodly, že stáhnou jednotky z Afghánistánu do konce roku 2010. Pouze za tohoto předpokladu zůstala PvdA v koalici. Tuto dohodu se nyní snažila porušit CDA, když chtěla na žádost NATO prodloužit misi v Afghánistánu. Veřejnost už také byla unavená z války. Od roku 2006 tam bylo 21 vojáků zabito.

---

³⁴ BBC. *Dutch poll to be held in June after coalition collapse* (<http://www.bbc.co.uk/news/10271153>, 2.2. 2012).

³⁵ L'actualité internationale. *La question afghane entraine la chute du gouvernement* (<http://www.france24.com/fr/20100223-pays-bas-elections-legislatives-anticipees-juin-chute-gouvernement-balkenende-afghanistan>, 8.2. 2010).

Oblast Uruzgán leží v neklidném jihu země a je považována za nejchudší a nejnebezpečnější oblast. Sloužilo tam kolem 2000 nizozemských vojáků a jejich nasazení bylo již jednou prodlouženo v roce 2008, protože žádná jiná země nenabídla NATO náhradu. Negativní postoj vůči prodloužení zaujal i Wouter Bos, předseda PvdA. Jeho strana utrpěla v parlamentních volbách v roce 2006 porážku. Téměř třetina voličů se od ní odvrátila. Jejich postoj byl tedy pochopitelný. Koaliční strany měly téměř 16 hodin jednání z 19. února na 20., ale bezvýsledné. „*Tam kde není důvěra, není možná spolupráce*“, prohlásil Balkenende.³⁶

V roce 2007 se zdálo, že nizozemská ekonomika začne prožívat svůj vzestup a strany předpokládaly, že se bude moci snížit tempo v úsporných reformách. Pak ale přišla krize ve finančním sektoru, který je důležitou součástí nizozemské ekonomiky. CDA byla okamžitě pro škrty, kdežto PvdA byla v tomto směru opatrnější. To vedlo k neshodám uvnitř koalice a PvdA byla nucena udělat ústupky, což vedlo k poklesu popularity strany. Nakonec se koalice rozpadla v důsledku rozdílných názorů na prodloužení mise v Afghánistánu.³⁷

5.2 Volební kampaň

Volební kampaň se týkala především plánů na překonání dluhové krize a rozpočtový schodek a v důsledku toho se zastínilo přistěhovalectví jako další volební téma. I když nezaměstnanost v té době byla 3,2 % (nejnižší v Evropě), přesto ekonomika klesla v roce 2009 o 4 %. Kampaň představovala jakýsi pomyslný boj mezi levicí a pravicí. Strany na levém pólu spektra (PvdA, SP, GL) chtějí daleko méně škrťů v příštím období vlády než strany pohybující se na pravém pólu spektra (VVD, CDA). Politické strany se také lišily v tom, v jakých oblastech chtěly snižovat výdaje. Levicové strany požadovaly škrty ve výdajích na obranu a zvýšení daní pro lidi s vyššími příjmy. Také argumentovaly tím, že příliš radikální škrty by snížily kupní

---

³⁶ SPIEGEL. *Niederlande schlittern ins politische chaos* (<http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,699811,00.html>, 15.3. 2012).

³⁷ In defence of Marxism. *The fall of the Dutch government and the crisis in Dutch politics* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010.htm>, 15.3. 2012).

sílu populace. Naopak pravicové strany dávaly přednost škrtům ve státní službě a sociálním zabezpečení.³⁸

VVD byla pro rychlé a tvrdé škrtky, kdežto PvdA prosazovala snižování pomalejším tempem. VVD navrhovala zvýšit důchodový věk ze 65 na 67 let a zvýšit školné. Hlavním cílem strany bylo snížit rozpočtový schodek Nizozemska, který je na úrovni 5,3 % HDP. I u VVD se mihlo téma imigrace, VVD slíbila snížení dávek pro imigranty.³⁹

Také v dalších tématech můžeme najít mezi stranami rozdíly. CDA a VVD jsou pro zvýšení důchodového věku z 65 na 67 let, SP je proti tomuto zásahu. U všech stran můžeme říci, že jsou pro rozšiřování EU, kromě PVV a SP. Proti rozšíření afghánské mise byla PvdA, PVV a GL.⁴⁰

Co se týče PVV, tak ta začínala jako pravicová odnož z VVD s volným trhem ve volebním programu a s anti-islámským a anti-přistěhovaleckým postojem. Postupně se z ní stala strana protestu s podporou mezi různými vrstvami obyvatelstva. Aby získala podporu z vrstev dělnické třídy, strana uvedla, že nebude prosazovat škrtky mezd a sociálního zabezpečení. Dále také slíbila, že věk odchodu do důchodu zůstane 65 let a zlepšení péče pro seniory. Snažila se také přilákat podnikatele se slibem nižších daní.⁴¹ Během kampaně Wilders vyzýval k zastavení imigrace a požaduje snížení sociální pomoci pro nové přistěhovalce. Korán, který srovnává s *Mein Kampf*, by měl být dle něj zakázán nebo alespoň silně cenzurován. Wilders obhajuje také deportaci muslimských přistěhovalců. Bez takových radikálních opatření, jak věří, „židovsko-křesťanská“ civilizace je odsouzena k zániku. Chce zavřít všechny muslimské školy, zakázat výstavby nových mešit, nošení šátku ve všech veřejných budovách. Také

---

³⁸ European election database. *Netherlands: Parliamentary Elections* (http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/netherlands/parliamentary_elections.html, 8.2. 2012).

³⁹ In defence of Marxism. *Dutch elections 2010: Success of the right highlights need for left to adopt a socialist programme* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010.htm>, 8.2. 2012).

⁴⁰ European election database. *Netherlands: Parliamentary Elections* (http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/netherlands/parliamentary_elections.html, 8.2. 2012).

⁴¹ In defence of Marxism. *Dutch elections 2010: Success of the right highlights need for left to adopt a socialist programme* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010.htm>, 3.4. 2012).

navrhnul daň z šátků, které nosí muslimské ženy (Traynor, 2010). Je proti vstupu Turecka do EU. Kromě toho PVV volala také po skončení mise v Afghánistánu.⁴²

5.3 Výsledky voleb a volební průzkum

Průzkumy před hlasováním uváděly kolem 33–34 míst pro VVD, 30 mandátů pro PvdA. CDA se tipovalo 23–24 poslanců a PVV se dávalo 17–18 míst. To, co se stalo se, se místně nazývá „Bradleyho efekt“, to znamená podcenění skutečné síly PVV.⁴³ Wilders získal více mandátů, než mu dávaly předvolební průzkumy. Komentátoři to nazývají „Bradleyho efekt v praxi“. Skutečnost, že strana Wilderse získala více, může být částečně vysvětleno tím, že mnoho voličů se zdráhalo přiznat, že budou volit právě tuto stranu. Tento politický termín se začal užívat po roce 1982, kdy Tom Bradley, afroamerický starosta Los Angeles, se ucházel neúspěšně o křeslo guvernéra navzdory tomu, že v průzkumech veřejného mínění vedl (Keating, 2010).

Předčasné parlamentní volby se konaly 9. června 2010. Byly to první parlamentní volby v zemích eurozóny od začátku hospodářské krize. Podle očekávání nizozemské volby vyhráli po téměř sto letech liberálové (VVD) s 31 křesly. Strana pro svobodu (PVV) kontroverzního Geerta Wilderse sice skončila na třetím místě, ale v porovnání s volbami v roce 2006, to je pro ni výhra. Získala 15,4 % hlasů a 24 křesel.⁴⁴ Naopak největším poraženým voleb byl současný premiér Jan Peter Balkenende. Jeho strana Křesťanskodemokratická výzva obdržela 13,6 % hlasů a 21 mandátů. Strana práce (PvdA) zopakovala svůj předchozí výsledek. Stejně jako v roce 2006 skončila na druhém místě s 19,6 % hlasů a 30 mandáty. Porážku též utrpěla Socialistická strana (SP), která přišla o 10 křesel, naopak Demokraté 66 (D66) posílili o 7 mandátů. V parlamentu je nyní 10 politických stran, krom zmíněných se do

---

⁴² The Economist. *The Dutch government falls* (<http://www.economist.com/node/15581202>, 8.2. 2012).

⁴³ World elections. *Netherlands 2010* (<http://welections.wordpress.com/2010/06/10/netherlands-2010/>, 2.2. 2012).

⁴⁴ V roce 2006 získala 5,9 % hlasů a 9 křesel. Election Resources on the Internet. *Elections to the Dutch Tweede Kamer (House of Representatives)* (<http://www.electionresources.org/nl/house.php?election=2010&province=>, 2.2. 2012).

parlamentu dostala ještě Zelená levice (GL), Křesťanská unie (CU), Strana za práva zvířat (PvdD) a Státní reformovaná strana (SGP).⁴⁵

5.4 Situace po volbách

Stejně jako v roce 2006, žádná ze stran nezískala většinu. Následovalo období, kdy se musí sestavit nová koaliční vláda. Kromě posunu vpravo, volby také ukázaly, jak hodně je roztržštěná holandská politická scéna. Do parlamentu se dostalo celkem 10 politických stran, většinová vláda vyžaduje alespoň 76 křesel ze 150. Současný premiér Jan Peter Balkenende, který byl premiérem posledních osm let a sestavil čtyři koaliční vlády, tak po volbách se vzdal vedení strany i poslaneckého mandátu.⁴⁶

VVD chtěla vytvořit rychle novou vládu, aby uvedla svůj program v praxi co nejdříve. První možnost byla koalice VVD-CDA s tím, že by přizvali na palubu PVV. Sám Geert Wilders řekl, že je připraven udělat spoustu ústupků, zejména v oblasti sociálního zabezpečení, aby se jeho strana přizpůsobila VVD. Jiná možnost byla tzv. *purple coalition*, zahrnující PvdA, VVD, společně se sociálními liberály D66 a Zelenou levicí. Tato koalice by vyžadovala značné množství kompromisů ze všech stran. VVD chce prosadit úsporná opatření, zatímco levicově orientované strany nechtějí tlačit na hospodářské oživení a znevýhodňovat tím společnost. Třetí možnost byla další široká koalice, skládající se z VVD, PvdA a CDA. Otázkou bylo, zda PvdA a CDA by byly schopny spolu znovu spolupracovat po jejich rozpadu na začátku téhož roku (Verhelst, 2010).

Koalice	Počet mandátů
VVD/PvdA/CDA	82
VVD/PvdA/D66/GL	81
VVD/CDA/D66/GL/CU	77
VVD/PVV/CDA	76
VVD/CDA/D66/GL	72
VVD/CDA ⁴⁷	72

48

⁴⁵ Election Resources on the Internet. *Elections to the Dutch Tweede Kamer (House of Representatives)* (<http://www.electionresources.org/nl/house.php?election=2010&province=>, 2.2. 2012).

⁴⁶ NRC.nl. *The Netherlands shifts to the right* (<http://vorige.nrc.nl/international/article2561211.ece>, 8.2. 2012).

⁴⁷ A spoléhat na podporu ze strany PVV a D66 nebo GL.

4 měsíce po parlamentních volbách se VVD, CDA a PVV dohodly na vytvoření nové vlády. Nová vláda byla jmenována královnou Beatrix 14. října 2010.⁴⁹ Wildersova strana bude podporovat menšinovou vládu složenou z VVD a CDA. Ačkoli PVV není přímo zastoupena ve vládě, tak přesto bude hrát důležitou roli. PVV bylo na oplátku slíbeno přijetí části protiimigrantského programu Wilderse. PVV podpoří ekonomickou politiku výměnou za důslednější bezpečnostní opatření. VVD a CDA mají dohromady jen 52 míst ze 150 v nizozemském parlamentu. 24 poslanců z PVV jsou nezbytní pro dosažení většinové koalice. Každé politické hlasování bude závislé na podpoře všech poslanců z PVV. Wilders bude moci vetovat vládní politiku a zavést jeho vlastní politickou linii. Ačkoli Wilders není ministr, bude v této koalici de facto premiér. Zpočátku tato koalice neměla podporu v řadách CDA především kvůli PVV. Někteří dokonce hrozili odchodem ze strany. Situace nakonec byla vyřešena, když Ruud Lubberse⁵⁰ byl jmenován prostředníkem a dokázal umlčet kritické hlasy ve vlastní straně. Od té doby probíhala jednání o konkrétní představě pravicové menšinové vlády s podporou PVV. Rutte se stal prvním liberálně demokratickým premiérem od vlády premiéra Pietera Corta van der Lindena v letech 1913 až 1918 (Heymann, 2010).

Volební výsledek odráží hluboký politický neklid v rámci nizozemského obyvatelstva. Stále častěji se lidé odvraceli od sociální demokracie v důsledku jejích úsporných opatření. Nižší střední třída na to reagovala tak, že hlasovala pro pravicové strany. To vysvětluje rychlý vzestup krajně pravicové PVV. Dělnická třída na to reagovala tak, že se zdržela hlasování. Volební účast ve srovnání s rokem 2006 klesla o 5 %. Po volbách také 42 % voličů uvedlo, že pro PvdA hlasovalo z taktických důvodů, aby se do vlády nedostala PVV (Heymann, 2010). Sociální demokraté vděčí za mnoho hlasů z důvodu, že prosazovali ukončení mise v Afghánistánu. Předseda PvdA Wouter Bos byl nahrazen bývalým starostou Amsterdamu Jobem Cohenem.

---

⁴⁸ World Elections. *Netherlands 2010* (<http://welections.wordpress.com/2010/06/10/netherlands-2010/>, 8.2. 2012).

⁴⁹ Je to jedna z mála politických výsad monarchy podle nizozemské ústavy. Královnina role je převážně slavnostní. Radio Netherlands Worldwide. *Dutch parties positioning themselves for coalition talks* (<http://www.rnw.nl/english/dossier/Dutch%20general%20election%202010>, 8.2. 2012).

⁵⁰ Ruud Lubberse je členem CDA a byl nizozemský premiér od roku 1982 do roku 1994. Heymann, Sven (2010). Far-right party emerges as power broker behind new Netherlands government. *World Socialist Web Site*. 12.8. 2010 (<http://www.wsws.org/articles/2010/aug2010/neth-a12.shtml>, 8.2. 2012).

Wouter Bos je ekonom a bývalý ministr financí, byl zodpovědný za obrovské výpomoci bank. Tyto obrovské výpomoci jsou tím, co vedlo k obrovskému schodku rozpočtu, strany to používaly jako záminku v provádění vysokých škrtů. Naopak Job Cohen je známý především pro jeho globální přístup k přistěhovalcům. Tudíž problematika integrace a přistěhovalectví, na které by Cohen nasbíral body, nehrála ve volební kampani hlavní roli. Úspěch VVD si můžeme odůvodnit tím, že žádná z levicových stran nenabídla žádnou alternativu vůči pravicovým subjektům.⁵¹

Volební průzkumy uveřejňovaly méně mandátů pro PVV než ve skutečnosti dostala. Jedním z důvodů může být, že mnozí lidé nejsou ochotni přiznat, že budou hlasovat pro pana Wilderse. Ukazuje se, že otázka islámu a přistěhovalectví je v Nizozemsku stále důležitá.⁵² I když strana mohla určitě získat více hlasů, kdyby se islám a přistěhovalectví prosadilo jako hlavní téma volební kampaně. PVV se věnovala pouze tomuto tématu a byla také méně aktivní v kampani po celé zemi na rozdíl od svých konkurentů. PVV uspěla také v komunálních volbách, ale její popularita klesla před parlamentními volbami v červnu, když nebyla schopna dodržet slib a pozornost přesunout na finanční krizi.⁵³ Finanční krize a nekontrolovatelné přistěhovalectví narušily důvěru mnoha lidí v tradiční politice a byl podkopán jejich pocit sounáležitosti. Stále více voličů v Evropě necítí dostatečně silné zastoupení tradičními stranami (Buruma, 2010). Další důvod vzestupu PVV může být kvůli tomu, že levicové strany nedokázaly vyřešit problémy dělnické třídy a zbytku společnosti a voliči se proto obrátili k ní.⁵⁴

Co se týče poklesu Socialistické strany, tak ani samo vedení neví, proč tomu tak je. Sama sebe považovala za největší opoziční stranu vůči neoliberalismu. Problém byl v tom, že neoliberalismus nebyl příčinou krize. V roce 2006 byla brána jako alternativa PvdA, v roce 2010 se profilovala jako „slušná“ strana, která se chce dostat

---

⁵¹ Radio Netherlands Worldwide. *Candidates clash in first TV election debate* (<http://www.rnw.nl/english/dossier/Dutch%20general%20election%202010>, 8.2. 2012).

⁵² Radio Netherlands Worldwide. *Dutch electorate votes right-wing and populist* (<http://www.rnw.nl/english/dossier/Dutch%20general%20election%202010>, 8.2. 2012).

⁵³ NRC.nl. *Anti-immigration Wilders runs a muted campaign* (<http://vorige.nrc.nl/international/article2561211.ece>, 8.2. 2012).

⁵⁴ In defence of Marxism. *Dutch elections 2010: Success of the right highlights need for left to adopt a socialist programme* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010.htm>, 8.2. 2012).

do parlamentu. Otázkou je, proč by voliči měli hlasovat pro malé sociálně demokratické strany místo tradiční sociálně demokratické PvdA. Hodně hlasů převzala SP také PVV. V některých regionech, kde byla SP silná, nyní dominovala PVV. Další faktor, který hrál roli v oslabení jejich podpory je, že jejich parlamentní vůdce Jan Marijnissen, velmi dobrý diskutér, opustil parlament. Nicméně důležitější je skutečnost, že nenabídla žádnou alternativu vůči ostatním stranám. Chce-li strana získat zpět svoji podporu, musí začít hrát roli skutečné levé alternativy. Tento přístup by měl být spojen s přijetím skutečného socialistického programu.⁵⁵

Koaliční vláda se zavázala, že sníží 18 miliard EUR z rozpočtu na příští volební období. To bude probíhat především v oblasti zdravotní a sociální politiky, kultury a rozvojové pomoci. Škrty budou provedeny také v imigrační a integrační politice. Přistěhovalci budou v budoucnu povinni účastnit se kurzů občanství, ti, kteří neprojdou, ztratí povolení k pobytu. I když seznam škrťů ovlivňuje nemocné, zdravotně postižené, nezaměstnané a přistěhovalce, Rutte to argumentuje tím, že státní dluh roste 60 milionů eur denně a výdaje musí být sníženy, aby se zabránilo vzniku řeckých podmínek v Nizozemsku. Ukázkovým příkladem úzké spolupráce mezi všemi stranami a odbory je přijetí zvýšení věku odchodu do důchodu. Bylo dohodnuto, že od roku 2020 bude důchodový věk postupně zvyšován z 65 na 66 let a od roku 2025 na 67 let. Zároveň se všechny tři strany dohodly, že dosavadní zákony by měly být uplatňovány přísněji, s delšími tresty odnětí svobody (Henning, 2011).

V současné době to vypadá, že možná v následujících měsících se uskuteční předčasné parlamentní volby. Jednání o rozpočtových úsporách mezi menšinovou vládou a PVV zkrachovala. Jednání o schodku začala 5. března poté, co nizozemská ekonomika upadla do recese. Odhady hovoří o letošním schodku státního rozpočtu ve výši 4,6 % GDP, což je o 1,6 % více než umožňují unijní pravidla. Cílem rozhovorů bylo dosáhnout dohody o škrtech ve výši 16 miliard eur. Pro Wilderse je ale tento balíček nepřijatelný. Tvrdí, že balíček poškodí hospodářský růst a kupní sílu mnoha

---

⁵⁵ In defence of Marxism. *Dutch elections 2010: Success of the right highlights need for left to adopt a socialist programme* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010.htm>, 8.2. 2012).

lidí, zejména důchodců. Vláda se má sejít na mimořádném zasedání a prodiskutovat další kroky. Pokud to nepomůže, předčasné volby se pravděpodobně uskuteční.⁵⁶

5.5 Přílohy

Výsledky parlamentních voleb v roce 2010

Počet zapsaných voličů: 12,264,503

Počet voličů, kteří byli volit: 9,854,998

Procentuální vyjádření volební účasti: 80,4 %

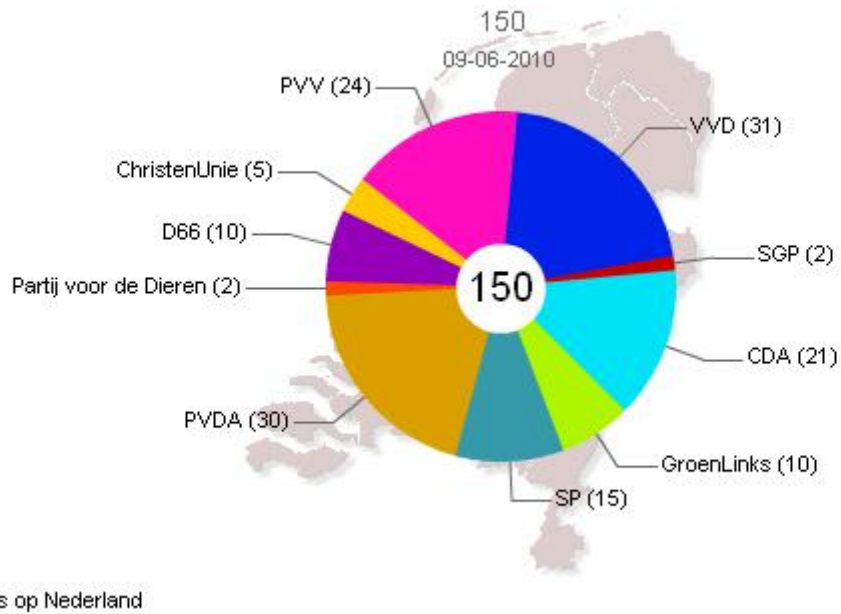
Politická strana	Volby v roce 2010		Volby v roce 2006	
	% získaných hlasů	Počet mandátů	% získaných hlasů	Počet mandátů
Lidová strana svobody a demokracie (VVD)	20,5	31 (+ 9)	14,7	22
Strana práce (PvdA)	19,6	30 (- 3)	21,2	33
Strana pro svobodu (PVV)	15,4	24 (+ 15)	5,9	9
Křesťanskodemokratická výzva (CDA)	13,6	21 (- 20)	26,5	41
Socialistická strana (SP)	9,8	15 (- 10)	16,6	25
Zelená levice (GL)	6,9	10 (+ 3)	4,6	7
Demokraté 66 (D66)	6,7	10 (+ 7)	2,0	3
Křesťanská unie (CU)	3,2	5 (- 1)	4,0	6
Státní reformovaná strana (SGP)	1,7	2 (0)	1,6	2
Strana za práva zvířat (PvdD)	1,3	2 (0)	1,8	2

57 58

⁵⁶ BBC. *Netherlands budget cut talks collapse* (<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-17803042>, 21.4. 2012).

⁵⁷ Election Resources on the Internet. *Elections to the Dutch Tweede Kamer (House of Representatives)* (<http://www.electionresources.org/nl/house.php?election=2010&province=>; 2.2. 2012).

⁵⁸ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 2.2. 2012).

- PvdA** (Dutch Labour Party)
- PVV** (Geert Wilders' Freedom Party)
- VVD** (centre-right-liberals)
- CDA** (Christian Democrats)
- SGP** (Protestant party)
- GroenLinks** (GreenLeft)
- SP** (Socialist Party)
- Partij voor de Dieren** (Party for the Animals)
- D66** (Democrats 66)
- ChristenUnie** (Christian Union)
- Trots op Nederland** (Proud of the Netherlands)⁵⁹

⁵⁹ Radio Netherlands Worldwide. *Liberal VVD Party wins historic Dutch election* (<http://www.rnw.nl/english/article/dutch-election-too-close-call>, 10.2. 2012).

6 Závěr

Téma této bakalářské práce bylo současný stranický systém Nizozemska a volby v roce 2010. První část práce se zaměřila na typologii stranických systémů. Jelikož je stranický systém hlavní téma práce, tak v první části byla také zmíněna definice stranického systému dle několika autorů a relevance politické strany. Následovalo představení typologií stranických systémů dle tří myslitelů. Byli jimi Maurice Duverger, Jean Blondel a Giovanni Sartori.

Maurice Duverger rozdělil systémy na dvoustranické a vícestranické. Jean Blondel kromě početního kritéria zohledňoval také velikost (sílu) stran. Giovanni Sartori udělal významný pokrok v tom, že odlišil relevantní strany od nerelevantních. Kromě počtu stran, pracoval ještě s dalšími kritérii – ideologickou vzdáleností mezi nimi a s koaličním a vyděračským potenciálem.

Empirická část se zaměřila na profily politických stran, které v současnosti působí v nizozemském parlamentu, což byl jeden z cílů bakalářské práce. A na poslední parlamentní volby, které proběhly v červnu 2010. V kapitole o volbách byla pozornost zaměřena na příčiny pádu vlády, volební kampaň, výsledky voleb a situaci, která nastala po volbách.

U politických stran jsem se zaměřovala na jejich historii, v rámci historie na jejich důležité mezníky a programatiku. Větší pozornost byla věnována Straně pro svobodu (PVV) a její předchůdkyni, politickému seskupení Listině Pima Fortuyna (LPF), neboť dalším cílem bylo posoudit, zda-li by se mohla změnit klasifikace stranického systému po posledních volbách, kdy PVV zaznamenala úspěch.

Strana pro svobodu (PVV) byla založena v roce 2004 Geertem Wildersem. Geert Wilders byl zvolen do nizozemského parlamentu za Lidovou stranu svobody a demokracie (VVD) v roce 1998. Postupně začal projevovat své protiislámské názory a chtěl, aby i VVD se s tím ztotožnila. To se nestalo a Wilders stranu opustil. Je to krajně pravicová strana, která je známá díky své populistické rétorice a postavě Geerta Wilderse. Wilders islám označuje za totalitní náboženství a Korán přirovnává k Mein Kampf. Jejím hlavním cílem je omezit přistěhovalectví, imigranti dle ní představují

problém pro celou nizozemskou společnost. V jejich programu navrhuje tresty za ženskou obřízku a nošení burek na veřejnosti. Ve svém programu se dále zaměřuje na vnitřní bezpečnost státu, chce posílit vliv policie, požaduje také zkvalitnění péče pro seniory.

Wilders se opíral především o názory politika Pima Fortuyna, který proslul svými antiimigrantskými výroky. Pim Fortuyn založil politické seskupení Listina Pima Fortuyna (LPF), které jako jedno z prvních reagovalo na voličskou poptávku po řešení přistěhovaleckého problému. V parlamentních volbách v roce 2002 získala 26 křesel a stala se druhou nejsilnější stranou. Úspěch ve volbách byl ale dle analytiků způsoben charismatickým vůdcem a jeho tragickou smrtí. Po Fortuynově smrti se strana začala rozpadat. Výkyv v parlamentních volbách v roce 2002 můžeme považovat jako výraz momentální situace a nálad v zemi.

Menšinovou vládu tedy tvoří, jak už bylo zmíněno VVD a CDA. Lidová strana svobody a demokracie (VVD) byla založena v roce 1948 spojením několika menších liberálních stran. Můžeme ji považovat za pravostředovou stranu. V ekonomické oblasti podporuje deregulaci trhu, minimalizaci státních zásahů a privatizaci. K přistěhovalcům zaujímá restriktivní postoj. Imigranti dle ní jsou akorát zátěží pro sociální systém. Je zastáncem eutanazie a klade důraz na rovnoprávnost mužů a žen.

Křesťanskodemokratická výzva vznikla v roce 1980. Zaujímá konzervativní postoj vůči morálně-etickým tématům. Podle ní by měl být chován respekt k menšinám, nestaví se ani proti vstupu Turecka do EU. Strana práce (PvdA) je v současnosti v opozici, i když skončila v posledních volbách na druhém místě. Vznikla v roce 1946 v návaznosti na Sociálně demokratickou stranu dělníků. Během svého vývoje prodělala několik změn v ideologických východiscích. Podobně jako ostatní sociálně demokratické strany se snaží zaujmout vizí sociálního státu.

Dále v systému můžeme najít stranu Demokraté 66 (D66) a dva levicové subjekty, které nikdy nebyly součástí koaličních vlád, Socialistickou stranu (SP) a Zelenou levici (GL). D66 vznikla z iniciativy několika intelektuálů, kteří chtěli

modernizovat politický systém. Její pozice dle jejího spoluzakladatele Hans van Mierla může být definována jako syntéza liberalismu a socialismu. V parlamentu se také vyskytují dvě menší strany, které vznikly v nedávné době, Strana za práva zvířat (PvdD) a Křesťanská Unie (CU).

V souladu s tím byl stranický systém Nizozemska klasifikován podle typologií Jeana Blondela a Giovanniho Sartoriho. Sartoriho přiřazení Nizozemska k umírněnému pluralismu lze v současnosti považovat za platné. Vyskytují se zde minimálně tři relevantní strany, z nichž žádná nedosahuje absolutní většiny. Vlády v Nizozemsku bývají koaliční a v porovnání s polarizovaným pluralismem zde nenajdeme antisystémovou stranu. Pokud využijeme typologii dle Jeana Blondela, patřilo by Nizozemsko k multipartismu bez dominující strany. Žádná strana v systému nezískává většinu. Podle Jeana Blondela dominantní strana získává alespoň 40 % hlasů ve volbách. Všechny politické strany v Nizozemsku můžeme považovat za relevantní s výjimkou Politické reformované strany (SGP), což je menší náboženská strana, která po celou svoji existenci dosahuje maximálně tří mandátů a díky své pozici se nestává součástí vládních koalic.

Myslím si, že v nejbližší době se klasifikace stranického systému Nizozemska nezmění. Stranu pro svobodu (PVV) nemůžeme považovat za antisystémovou stranu, která by usilovala o změnu politického režimu. Až příští volby nám možná ukážou, jestli úspěch PVV byl momentální náladou jako u LPF nebo jestli si PVV i nadále udrží silnou pozici.

Druhá část empirického oddílu rozebírala poslední parlamentní volby, které proběhly 9. června 2010. Byly to předčasné volby, protože předchozí vláda se rozpadla kvůli neshodám o žádosti NATO, aby Nizozemsko prodloužilo svou misi v afghánské provincii Uruzgán. Premiér Balkenende byl pro, aby část holandských sil tam zůstala, ale leader Strany práce Wouter Bos trval na stáhnutí vojáků.

Volební kampaň se týkala především plánů na překonání dluhové krize a rozpočtového schodku, v důsledku toho se zastínilo přistěhovalectví jako další volební

téma. Pravicové strany dávaly přednost škrťům ve státní službě, zatímco levicové strany požadovaly škrty ve výdajích na obranu a zvýšení daní pro lidi s vyššími příjmy.

Volby podle očekávání vyhrála téměř po 100 letech Lidová strana svobody a demokracie (VVD). Získala 31 křesel. Na druhém místě, stejně jako v minulých volbách, skončila Strana práce (PvdA) se ziskem 30 mandátů. Třetí místo obsadila Strana pro svobodu (PVV) s 24 křesly, v porovnání s volbami v roce 2006 to byla pro ni výhra. Naopak největším poraženým byla Křesťanskodemokratická výzva (CDA), která přišla o 20 křesel. Žádná strana nezískala většinu a následovalo vyjednávání o nové koaliční vládě. Nakonec vznikla menšinová vláda složená z VVD a CDA podporovaná PVV. Wildersova strana bude podporovat ekonomickou politiku výměnou za důslednější bezpečnostní opatření.

Volby ukázaly politický neklid mezi občany. Díky nedostatečné levicové alternativě se voliči často přikláněli k PVV a VVD. Sociální demokraté vděčí za mnoho hlasů kvůli jejich postoji k misi v Afghánistánu, kdy na rozdíl od CDA prosazovali její ukončení. V současné době to vypadá, že Nizozemsko spěje k dalším předčasným volbám. Wilders nesouhlasí s úsporným balíčkem, který prosazuje menšinová vláda.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

Andeweg, Rudy B. – Irwin, Galen A. (2002). *Governance and Politics of the Netherlands* (Great Britain: Palgrave).

Blondel, Jean (1968). Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies. *Canadian Journal of Political Science*. 1+2/1968, s. 180–203.

Blondel, Jean (1990). Types of Party System. In: Mair, Peter ed., *The West European Party System* (Oxford: Oxford University Press), s. 302–310.

Buruma, Ian (2010). Dutch Parliamentary Elections. *Spiegel International*. 6. 8. 2010 (<http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,699377,00.html>, 3. 4. 2012).

Drulák, Petr (2003). Nizozemsku odbila třináctá hodina. *Mezinárodní politika*. 3/2003, s. 27–29.

Duverger, Maurice (1965). *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State* (New York: John Wiley and Sons).

Duverger, Maurice (1990). The Two-party System and the Multiparty System. In: Mair, Peter ed., *The West European Party System* (Oxford: Oxford University Press), s. 285–295.

Fiala, Petr – Mareš, Miroslav – Sokol, Petr (2007). *Eurostrany: politické strany na evropské úrovni* (Brno: Barrister & Principal).

Gallagher, Michael – Laver, Michael – Mair, Peter (1992). *Representative government in Western Europe* (New York: McGraw-Hill).

Henning, Dietmar (2011). Netherlands budget cuts hit social services. *World Socialist Web Site*. 12. 7. 2011 (<http://www.wsws.org/articles/2010/aug2010/neth-a12.shtml>, 8. 2. 2012).

Heymann, Sven (2010). Far-right party emerges as power broker behind new Netherlands government. *World Socialist Web Site*. 12. 8. 2010 (<http://www.wsws.org/articles/2010/aug2010/neth-a12.shtml>, 8. 2. 2012).

Jarmara, Tomáš (2010). *Politické strany: vybrané kapitoly z teorie a praxe politických stran* (Ostrava: Vysoká škola báňská).

Kabela, Miroslav (2002). *Holandská skutečnost: nizozemské aktuality, lidé a prostor, tolerance, média, školství, zdravotnictví, zemědělství* (Brno: Barrister & Principal).

Kabela, Miroslav (2001). *Holandská současnost: politické strany a státní správa, zahraniční politika, hospodářství a doprava, politika vůči drogám a veřejné agresí, eutanazie* (Brno: Barrister & Principal).

Keating, Joshua (2010). Was the Bradley effect at work in Geert Wilders big night? *Foreign policy*. 10. 6. 2010 (http://blog.foreignpolicy.com/posts/2010/06/10/was_the_bradley_effect_at_work_in_geert_wilders_big_night, 15. 3. 2012).

Klíma, Michal (1998). *Volby a politické strany v moderních demokraciích* (Praha: Radix).

Kopeček, Lubomír (2005). Nizozemsko. In: Strmiska, Maxmilián – Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír – Chytilík, Roman, *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů* (Praha: Portál), s. 139–165.

Kopeček, Lubomír (2005). Stranické systémy. In: Strmiska, Maxmilián – Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír – Chytilík, Roman, *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů* (Praha: Portál), s. 40–54.

- Kunc, Jiří (2000). *Stranické systémy v re/konstrukci* (Praha: SLON).
- Liang-Schori, Christina (2007). *Europe for the Europeans: The Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right*. 2007
(http://www.lundhumphries.com/pdf/samplepages/europe_for_the_europeans_ch1.pdf, 5. 4. 2012).
- Lijphart, Arend (1999). *Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries* (New Haven: Yale University Press).
- Novák, Miroslav (1997). *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia* (Praha: Sociologické nakladatelství).
- Říchová Blanka (2006). Koaliční vlády v Nizozemsku v letech 1946–2003. In: Říchová Blanka a kol., *Vládní modely v parlamentních systémech: Nizozemsko, Švédsko, Itálie, Španělsko, Slovensko a Mauretánie* (Praha: Moneta F-M), s. 5–46.
- Říchová, Blanka (2002). *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů* (Praha: Portál).
- Sartori, Giovanni (1976). *Parties and Party Systems. A Framework for Analysis*. (Cambridge: Cambridge University Press).
- Sartori, Giovanni (2001). *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* (Praha: SLON).
- Sartori, Giovanni (2005). *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).
- Sklenářová, Sylva (2006). *Stručná historie států: Nizozemsko* (Praha: Libri).
- Traynor, Ian (2010). Geert Wilders's party wins seat in Dutch elections. *The Guardian*. 4. 3. 2010 (<http://www.guardian.co.uk/world/2010/mar/04/geert-wilders-dutch-elections-results>, 8. 2. 2012).

Verhelst, Hanneke (2010). Shaping a coalition in the Netherlands. *Global Vote*. 24. 6. 2010 (<http://publicaffairs.fleishmanhillard.com/2010/06/shaping-a-coalition-in-the-netherlands-not-an-easy-task/>, 8. 2. 2012).

Wolinetz, Steven B. (1994). *Internal politics and rates of change in the Partij van de Arbeid, 1957–1994*. 1994 (<http://dnpp.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/jb-dnpp/jb95/wolinetz.pdf>, 3. 4. 2012).

Wolinetz, Steven B. (2006). Party systems and party systems types. In: Katz, Richard S. – Rotty, William eds., *Handbook of party politics* (London: Sage), s. 51–61.

Prameny

BBC. *Dutch MP Geert Wilders' anti-Islam film sparks protests* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8551220.stm>, 5. 4. 2012).

BBC. *Dutch poll to be held in June after coalition collapse* (<http://www.bbc.co.uk/news/10271153>, 2. 2. 2012).

BBC. *Dutch say „No“ to EU constitution* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/4601439.stm>, 3. 4. 2012).

BBC. *Gunman kills Dutch film director* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3974179.stm>, 3. 4. 2012).

BBC. *Netherlands budget cut talks collapse* (<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-17803042>, 21. 4. 2012).

BBC. *Obituary: Pim Fortuyn* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1971462.stm>, 3. 4. 2012).

CDA. *Waar staan we voor* (<http://www.cda.nl/>, 3. 4. 2012).

D66. *A brief sketch of the party history, identity and ideas of Democraten 66* (http://www.d66.nl/d66nl/item/a_brief_sketch_of_the_party, 3. 4. 2012).

Dutch election results since 1818. *Election results for the Second Chamber* (http://www.nlverkiezingen.com/index_en.html, 1. 3. 2012).

Election Resources on the Internet. *Elections to the Dutch Tweede Kamer (House of Representatives)* (<http://www.electionresources.org/nl/house.php?election=2010&province=>, 2. 2. 2012).

European election database. *Netherlands: Parliamentary Elections* (http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/netherlands/parliamentary_elections.html, 8. 2. 2012).

ChristenUnie. *Election programme* (<http://www.christenunie.nl/en/page/27561>, 3. 4. 2012).

ChristenUnie. *History* (<http://www.christenunie.nl/en/page/27561>, 3. 4. 2012).

In defence of Marxism. *Dutch elections 2010: Success of the right highlights need for left to adopt a socialist programme* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010.htm>, 8. 2. 2012).

In defence of Marxism. *The fall of the Dutch government and the crisis in Dutch politics* (<http://www.marxist.com/dutch-elections-2010.htm>, 15. 3. 2012).

L'actualité internationale. *La question afghane entraine la chute du gouvernement* (<http://www.france24.com/fr/20100223-pays-bas-elections-legislatives-anticipees-juin-chute-gouvernement-balkenende-afghanistan>, 8. 2. 2010).

NRC.nl. *Anti-immigration Wilders runs a muted campaign* (<http://vorige.nrc.nl/international/article2561211.ece>, 8. 2. 2012).

NRC.nl. *The Netherlands shifts to the right*

(<http://vorige.nrc.nl/international/article2561211.ece>, 8. 2. 2012).

Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections*

(<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1. 3. 2012).

Partij Voor de Vrijheid. *PVV Presenteert Verkiezingsprogramma*

(http://www.pvv.nl/images/stories/Webversie_VerkiezingsProgrammaPVV.pdf, 3. 4. 2012).

Party for the animals. *Electoral programme*

(<http://www.partyfortheanimals.info/content/view/304>, 3. 4. 2012).

PvdA. *History of the PvdA*

(<http://www.english.pvda.nl/general/Information+on+PvdA>, 3. 4. 2012).

PvdA. *Standpunten* (<http://nu.pvda.nl/>, 6. 4. 2012).

Quirksmode. *Party profile – PVV*

(http://www.quirksmode.org/politics/blog/archives/2010/03/party_profile_p_1.html#more, 3. 4. 2012).

Radio Netherlands Worldwide. *Candidates clash in first TV election debate*

(<http://www.rnw.nl/english/dossier/Dutch%20general%20election%202010>, 8. 2. 2012).

Radio Netherlands Worldwide. *Dutch electorate votes right-wing and populist*

(<http://www.rnw.nl/english/dossier/Dutch%20general%20election%202010>, 8. 2. 2012).

Radio Netherlands Worldwide. *Dutch parties positioning themselves for coalition talks*

(<http://www.rnw.nl/english/dossier/Dutch%20general%20election%202010>, 8. 2. 2012).

Radio Netherlands Worldwide. *Liberal VVD Party wins historic Dutch election*
(<http://www.rnw.nl/english/article/dutch-election-too-close-call>, 10. 2. 2012).

SGP. *The reformed political party* (<http://www.sgp.nl/Intranet/English>, 3. 4. 2012).

SP. *Goals* (<http://international.sp.nl/>, 3. 4. 2012).

SPIEGEL. *Niederlande schlittern ins politische chaos*
(<http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,699811,00.html>, 15. 3. 2012).

The Economist. *The Dutch government falls*
(<http://www.economist.com/node/15581202>, 8. 2. 2012).

The Telegraph. *Dutch election: Geert Wilders profile*
(<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/netherlands/7818281/Geert-Wilders-to-enter-Dutch-government-after-support-for-anti-Islamic-party-triples.html>,
3. 4. 2012).

VVD. *Standpunten overzicht* (<http://www.vvd.nl/standpunten/overzicht>, 5. 4. 2012).

World elections. *Netherlands 2010*
(<http://welections.wordpress.com/2010/06/10/netherlands-2010/> , 2. 2. 2012).

Resumé

The party system of the Netherlands and the parliamentary elections in 2010.

This bachelor thesis is focused on party system of the Netherlands, which is a multiparty system. In the theoretic part a definition of party system and relevance of political party by Giovanni Sartori is mentioned. Typologies of the party system by Maurice Duverger, Jean Blondel and Giovanni Sartori follow. Then in the empirical part, political parties of the Netherlands are introduced. Nowadays ten political parties are represented in parliament: Christen Democratisch Appel (CDA), Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD), Partij van de Arbeid (PvdA), Groen Links (GL), Democraten 66 (D66), Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP), Socialistische Partij (SP), Partij Voor de Vrijheid (PVV), Partij voor de Dieren (PvdD), Christelijk Unie (CU). Christen Democratisch Appel and Volkspartij voor Vrijheid en Democratie are currently the ruling parties supported by Partij Voor de Vrijheid. After that, classification of the party system of the Netherlands is outlined. The last topic of the thesis are parliamentary elections in 2010. The causes of early elections, electioneering and results of the parliamentary elections are mentioned. The goal of the thesis is to introduce the political parties of the Netherlands and to find out which type of party system is in the Netherlands and if the type of party system can be change after success Partij Voor de Vrijheid (PVV) in elections in 2010. According to Jean Blondel the party system of the Netherlands is a multiparty system without dominant party and by Giovanni Sartori it is a moderate multiparty system.

Keywords: The Netherlands, political parties, party system, typology of party system, multiparty system

Přílohy

7.1 Kompletní výsledky voleb CDA

Křesťanskodemokratická výzva (CDA; <i>Christen Democratisch Appel</i>)		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
1977	31,9	49
1981	30,8	48
1982	29,4	45
1986	34,6	54
1989	35,3	54
1994	22,2	34
1998	18,4	29
2002	27,9	43
2003	28,6	44
2006	26,5	41
2010	13,6	21

60

7.2 Kompletní výsledky voleb VVD

Lidová strana svobody a demokracie (VVD; <i>Volkspartij voor Vrijheid en Democratie</i>)		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
1948	7,9	8
1952	8,8	9
1959	12,2	19
1963	10,3	16
1967	10,7	17
1971	10,3	16
1972	14,4	22
1977	17,9	28
1981	17,3	26
1982	23,1	36
1986	17,4	27
1989	14,6	22
1994	20,0	31
1998	24,7	38
2002	15,4	24
2003	17,9	28
2006	14,7	22
2010	20,5	31

61

⁶⁰ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

⁶¹ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

7.3 Kompletní výsledky voleb PvdA

Strana práce (PvdA; <i>Partij van de Arbeid</i>)		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
1946	28,3	29
1948	25,6	27
1952	29,0	30
1956	32,7	34
1959	30,4	48
1963	28,0	43
1967	23,6	37
1971	24,6	39
1972	27,3	43
1977	33,8	53
1981	28,3	44
1982	30,4	47
1986	33,3	52
1989	31,9	49
1994	24,0	37
1998	29,0	45
2002	15,1	23
2003	27,3	42
2006	21,2	33
2010	19,6	30

62

7.4 Kompletní výsledky voleb GL

Zelená levice (GL; <i>Groen Links</i>)		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
1989	4,1	6
1994	3,5	5
1998	7,3	11
2002	7,0	10
2003	5,1	8
2006	4,6	7
2010	6,9	10

63

⁶² Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

⁶³ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

7.5 Kompletní výsledky voleb D66

<i>Demokraté 66 (D66; Democraten 66)</i>		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
1967	4,5	7
1971	6,8	11
1972	4,2	6
1977	5,4	8
1981	11,1	17
1982	4,3	6
1986	6,1	9
1989	7,9	12
1994	15,5	24
1998	9,0	14
2002	5,1	7
2003	4,1	6
2006	2,0	3
2010	6,7	10

64

7.6 Kompletní výsledky voleb LPF

<i>Listina Pima Fortuyna (LPF; Lijst Pim Fortuyn)</i>		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
2002	17,0	26
2003	5,7	8

65

7.7 Kompletní výsledky voleb PVV

<i>Strana pro svobodu (PVV; Partij Voor de Vrijheid)</i>		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
2006	5,9	9
2010	15,4	24

66

⁶⁴ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

⁶⁵ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

⁶⁶ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

7.8 Kompletní výsledky voleb SGP

Politická reformovaná strana (SGP; <i>Staatkundig Gereformeerde Partij</i>)		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
1918	0,39	0
1922	0,91	1
1925	2,03	2
1929	2,27	3
1933	2,51	3
1937	1,94	2
1946	2,14	2
1948	2,37	2
1952	2,42	2
1956	2,26	2
1959	2,16	3
1963	2,30	3
1967	2,01	3
1971	2,35	3
1972	2,21	3
1977	2,13	3
1981	1,97	3
1982	1,90	3
1986	1,74	3
1989	1,87	3
1994	1,73	2
1998	1,78	3
2002	1,72	2
2003	1,56	2
2006	1,6	2
2010	1,7	2

67

⁶⁷ Dutch election results since 1918. *Election results for the Second Chamber* (http://www.nlverkiezingen.com/index_en.html, 1.3. 2012).

7.9 Kompletní výsledky voleb SP

Socialistická strana (SP; <i>Socialistische Partij</i>)		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
1977	0,3	0
1981	0,3	0
1982	0,5	0
1986	0,4	0
1989	0,4	0
1994	1,3	2
1998	3,5	5
2002	5,9	9
2003	6,3	9
2006	16,6	26
2010	9,8	15

68

7.10 Kompletní výsledky voleb PvdD

Strana za práva zvířat (PvdD; <i>Partij voor de Dieren</i>)		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
2006	1,8	2
2010	1,3	2

69

7.11 Kompletní výsledky voleb CU

Křesťanská Unie (CU; <i>Christelijk Unie</i>)		
Rok voleb	% získaných hlasů	Počet mandátů
2002	2,5	4
2003	2,1	3
2006	4,0	6
2010	3,2	5

70

⁶⁸ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

⁶⁹ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

⁷⁰ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

7.12 Premiéri a složení kabinetu od roku 1945

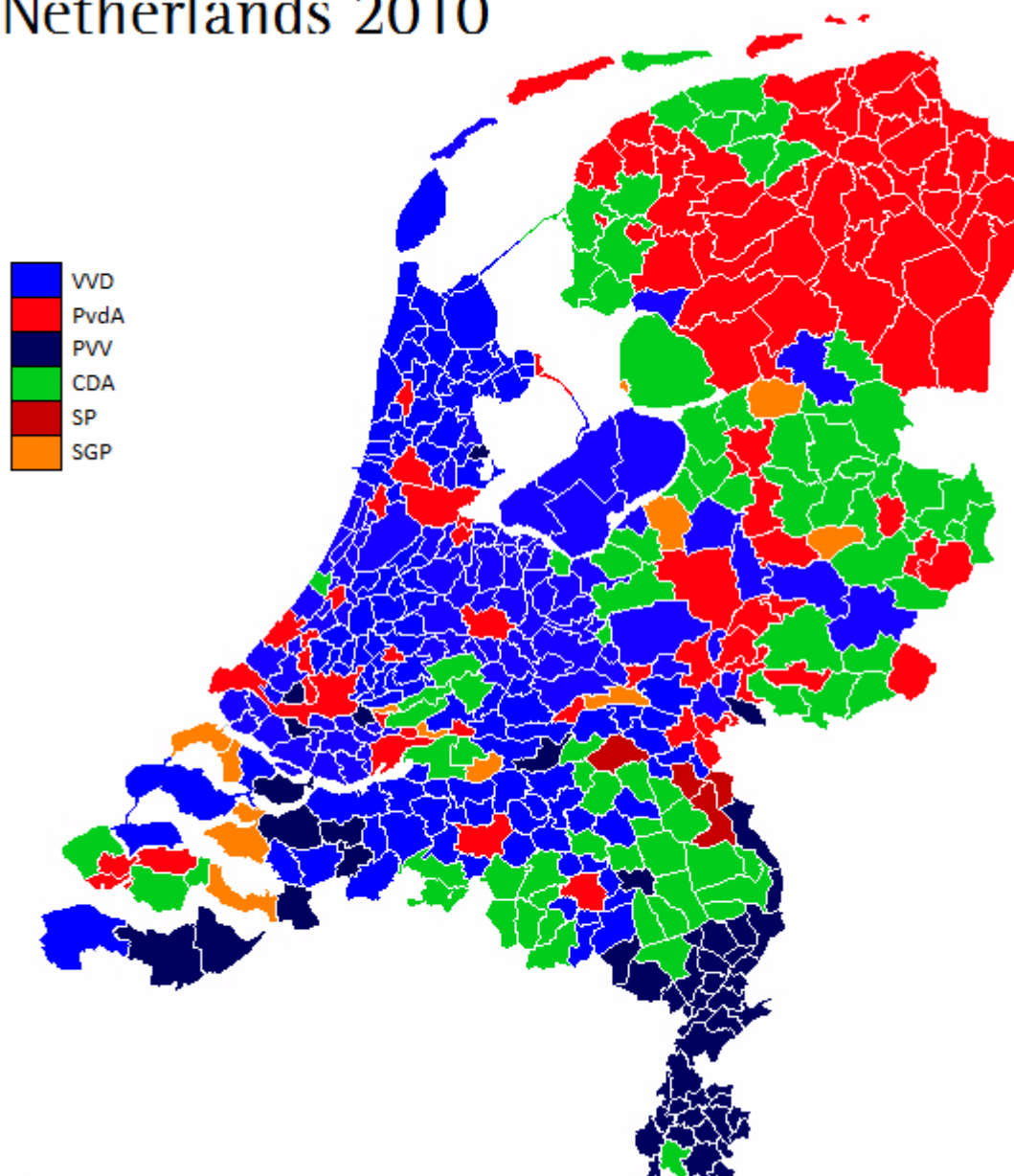
Datum sestavení vlády	Premiér	Strany zastoupené ve vládě
24. 6. 1945	Schermerhorn	PvdA/KVP/ARP
3. 7. 1946	Beel I	PvdA/KVP
7. 8. 1948	Drees I	PvdA/KVP/CHU/VVD
15. 3. 1951	Drees II	PvdA/KVP/CHU/VVD
2. 9. 1952	Drees III	PvdA/KVP/ARP/CHU
13. 10. 1956	Drees IV	PvdA/KVP/ARP/CHU
22. 11. 1958	Beel II	KVP/ARP/CHU
19. 5. 1959	De Quay	KVP/ARP/CHU/VVD
24. 7. 1963	Marijnen	KVP/ARP/CHU/VVD
14. 4. 1965	Cals	PvdA/KVP/ARP
22. 11. 1966	Zijlstra	KVP/ARP
5. 4. 1967	De Jong	KVP/ARP/CHU/VVD
6. 7. 1971	Biesheuvel I	KVP/ARP/CHU/VVD/DS70
20. 7. 1972	Biesheuvel II	KVP/ARP/CHU/VVD
11. 5. 1973	Den Uyl	PPR/PvdA/D66/KVP/ARP
19. 12. 1977	Van Agt I	CDA/VVD
11. 9. 1981	Van Agt II	PvdA/D66/CDA
29. 5. 1982	Van Agt III	D66/CDA
4. 11. 1982	Lubbers I	CDA/VVD
14. 7. 1986	Lubbers II	CDA/VVD
7. 11. 1989	Lubbers III	PvdA/CDA
22. 8. 1994	Kok I	PvdA/D66/VVD
3. 8. 1998	Kok II	PvdA/D66/VVD
22. 7. 2002	Balkenende	VDA/LPF/VVD
22. 1. 2003	Balkenende	CDA/VVD/D66
22. 2. 2007	Balkenende	CDA/PvdA/CU
14. 10. 2010	Rutte	VVD/CDA/PVV

(Andeweg–Irwin, 2002: 110).⁷¹

⁷¹ Parties and Elections in Europe. *Netherlands: Legislative elections* (<http://www.parties-and-elections.de/netherlands.html>, 1.3. 2012).

7.13 Volební mapa Nizozemska

Netherlands 2010

72

⁷² World Elections. *Netherlands 2010* (<http://welections.wordpress.com/2010/06/10/netherlands-2010/>, 8.2. 2012).